

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

PIETARSAARI/KRUUNUPYY/LUOTO/UUSIKAARLEPPY/PEDERSÖRE

Hyväksytty Sivistyslautakunnassa 21.06. 2017

Päivitetty versio hyväksytty varhaiskasvatusjaostossa 25.09. 2019

Päivitetty versio hyväksytty varhaiskasvatusjaostossa 31.05.2022

Varhaiskasvatussuunnitelmassa ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa olevat kuvitukset ovat Sandra Sundkvistin käsialaa. Hän toimii varhaiskasvatuksen opettajana Solrosenin päiväkodissa Kruunupyyn kunnassa.

SISÄLTÖ

1 Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen	1
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	1
1.2 Seudullinen yhteistyö varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa	1
1.3 Osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen	2
1.4 lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	2
2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	5
2.1 Varhaiskasvatustoiminnan järjestämistä koskevat velvoitteet	5
Pietarsaaren varhaiskasvatus	7
2.2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja erilaisten toimintamuotojen yleiset tavoitteet	8
2.3 Siirtymäkäytännöt	9
Siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen	9
Siirtymät varhaiskasvatuksessa	9
Siirtymä esiopetukseen	10
2.4 Yhteinen arvoperustamme seudun varhaiskasvatukselle	10
Lapsuuden itseisarvo	10
Ihmisenä kasvamisen	10
Lapsen oikeudet	10
Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	11
Perheiden monimuotoisuus	11
Terveellinen ja kestävä elämäntapa	11
2.5 Oppimiskäsitys	12
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	14
2.7 Laaja-alainen osaaminen	14
Ajattelu ja oppiminen	15
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	16
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	16
Monilukutaito	16
Digitaalinen osaaminen	17
Osallistuminen ja vaikuttaminen	17
3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	18
3.1 Toimintakulttuurin kehittämisen toimintaohjeet	18
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	18
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	19
Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävä yhteisö	19
Kulttuurista moninaisuutta ja kielitietoisuutta edistävä yhteisö	19
Hyvinvointia, turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa edistävä yhteisö	20
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	20
Oppimisympäristöjen kehittäminen	20
3.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	21
3.4 Monialainen yhteistyö	22
3.5 Väkivaltaa, kiusaamista ja muuta häirintää ehkäisevät suunnitelmat ja toimintaohjelmat	22
4 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	23
4.1 Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet	23
4.2 Pedagogisen dokumentoinnin käyttö	24
4.3 Monipuolisten työtapojen käyttö	24
4.4 Leikin tukeminen toiminnassa	25
4.5 Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet	26
Kielten rikas maailma	27
Ilmaisun monet muodot	29

Minä ja meidän yhteisömme	30
Tutkin ja toimin ympäristössäni	31
Kasvan, liikun ja kehityn.....	32
4.6 Lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa	34
4.7 erilaisten kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatus.....	34
erilaisten kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatus Pietarsaareissa	35
5 Lapsen tuki.....	36
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	36
5.2 Yhteistyö tuen aikana	38
Monialainen yhteistyö.....	38
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	38
Yleinen tuki	40
Tehostettu tuki	40
Eriytynen tuki.....	40
Pidennetty oppivelvollisuus	43
Tuen muodot.....	43
5.4 Lapsen tuen arviointi.....	44
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	46
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	47
Hallintopäätökseen liittyvät menettelytavat Pietarsaareissa.....	48
6 Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi ja kehittäminen	50
6.1 Toiminnan arvioinnin suuntaviivat	50
6.2 Arviointi osana pedagogista toimintaa	51
6.3 Varhaiskasvatussuunnitelman kehittäminen.....	52

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Seutumme yhteinen arvopohja.....	12
Kuvio 2. Erilaiset oppimistyylit	13
Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen laaja-alainen osaaminen	15
Kuvio 4. Pedagogisen toiminnan viitekehys	23
Kuvio 5. Leikin merkitys oppimiselle.....	26
Kuvio 6. Viisi oppimisen aluetta	27
Kuvio 7. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa.....	28
Kuvio 8. Varhaiskasvatuksen tuen tasot.....	39
Kuvio 9. Varhaiskasvatuksen tuen muodot.....	44
Kuvio 10. Arviointi osana pedagogista toimintaa	51

Liitteet

1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
2. Tietoa huoltajilta varhaiskasvatussyksikköön –lomake
3. Siirtymälomake
4. Yhteinen pedagoginen suunnittelu -lomake
5. Kehityskeskustelulomake
6. Henkilöstön itsearviointilomake
7. Tiimiarviointilomake

1 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

1.1 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustlain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan on valmisteltava ja hyväksyttävä näiden perusteiden mukainen **paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma** ja **lapsen varhaiskasvatussuunnitelma**. Lainsäädännössä ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tehtyjen muutosten vuoksi Opetushallitus on tarkistanut varhaiskasvatussuunnitelman kansallisia perusteita tähän saakka kaksi kertaa. Viimeisin tarkistus tehtiin helmikuussa 2022. Varhaiskasvatuksen järjestäjät määrättiin tuolloin päivittämään paikalliset suunnitelmansa uusien perusteiden mukaisesti. Päivitetyt varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2022.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatuksen järjestäjiä **juridisesti sitova** määräys. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kansallisten perusteiden mukaisesti ja on velvoittava ja sitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen suunnitelma huomioi paikalliset erityispiirteet, erityiset pedagogiset painotukset ja lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevien arviointien ja kehittämistyön tulokset. **Paikallinen suunnitelma voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ei voi sulkea pois mitään lain, asetuksen² tai Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.**

Kansallisten perusteiden viimeisin uudistus tehtiin eduskunnan joulukuussa 2021 hyväksymien varhaiskasvatustlain muutosten johdosta. Suurimmat lainsäädännön muutokset koskevat lapset kehittymisen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tukea annetaan lapsen tarpeiden mukaisesti **kolmella tasolla (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki)** ja laissa määrätään lisäksi lasta koskevista **tukipalveluista**. Laissa ilmenee lisäksi, että tukea annetaan inklusiivisella tavalla ja kaikkien varhaiskasvatustlain kattamien toimijoiden toimesta (sekä julkiset että yksityiset palveluntuottajat).

Uudistettuihin periaatteisiin kuuluvat **inklusiiviset periaatteet** eli kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys³.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on **kolmitasoinen**. Se koostuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta.

1.2 SEUDULLINEN YHTEISTYÖ

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMISESSA

Useammat varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia yhteisesti paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, arvioimisesta ja kehittämisestä.⁴ Pietarsaaren seudun kunnat – Pietarsaari, Kruunupyy, Luoto, Uusikaarlepyy ja Pedersöre – ovat valinneet yhteistyön tekemisen laatimalla **yhteisen, seudullisen varhaiskasvatussuunnitelman**. Yhteistyön tavoitteena on ollut edistää yhdenvertaista ja laadukasta varhaiskasvatusta koko seudulla.

¹ Varhaiskasvatustlaki (540/2018)

² Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³ HE 128/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustlain muuttamisesta, s. 32

⁴ Varhaiskasvatustlaki 22 §

Varhaiskasvatussuunnitelman seudullinen yhteistyö aloitettiin syksyllä 2016, Opetushallituksen laatiessa määräyksen⁵ joka velvoitti järjestäjät laatimaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kuntien lopulliset, alueelliselle pohjalle perustuvat suunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2017.

Opetushallitus antoi loppuvuodesta 2018 uuden määräyksen⁶, joka velvoitti järjestäjiä päivittämään varhaiskasvatussuunnitelmansa. Myös tällä kertaa Pietarsaaren, Kruunupyyn, Luodon, Uudenkaarlepyyn ja Pedersören varhaiskasvatuksessa päätettiin suorittaa päivittämistyö alueellisena yhteistyönä. Päivitetyt paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2019.

Kunnat perustivat kaksi uutta työryhmää nyt ajankohtaista varhaiskasvatussuunnitelman päivittämistä varten. Toinen ryhmä on työskennellyt lapsen tuen parissa ja kukin kunta valitsi siihen oman varhaiskasvatuksen erityisopettajansa. Ryhmään kuuluivat seuraavat erityisopettajat: Christel Sandell (Pietarsaari), Denice Hansson (Kruunupyy), Monica Sandberg (Luoto), Ann Edfelt-Lax (Uusikaarlepyy) ja Camilla Nyman (Pedersöre). Toiseen ryhmään kuuluivat kunkin kunnan henkilöstöedustajat ja uusi ryhmä on tehnyt yleiskatsauksen alueellisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta uudistettujen kansallisten perusteiden pohjalta. Ryhmään kuuluivat Jonna Lemmetti (pedagoginen ohjaaja) ja Elina Saarimaa (varhaiskasvatusopettaja) Pietarsaaresta, Erica Nygård (pedagoginen ohjaaja) Kruunupyystä, Anette Björkvik (varhaiskasvatusopettaja) Luodosta, Johanna Juselius (varhaiskasvatusopettaja) Uudestakaarlepyystä sekä Ann-Sofi Grönhage (päiväkodin johtaja) Pedersörestä. Työryhmien kokouksia on johtanut koordinaattori Johanna Storbacka, joka myös on laatinut päivitetyn suunnitelman.

Aina seudullista suunnitelmaa laadittaessa kaikki kunnat ovat prosessin päätteeksi tehneet omia täydennyksiä ja täsmennyksiä suunnitelmaan. Seudullisen yhteistyön tavoitteena on ollut muodostaa varhaiskasvatussuunnitelmalle mahdollisimman laaja seudullinen perusta. Paikalliset täydennykset ovat kuitenkin olleet välttämättömiä varhaiskasvatuksen kuntarakenteiden vaihteluiden ja paikallisten käytänteiden erojen seurauksena. **Työn tuloksena on siis viisi erillistä, paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, yksi kullekin kunnalle, valtaosan tekstistä kuitenkin ollessa yhteinen kaikille kunnille.**

1.3 OSALLISTUMINEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMISEEN

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen **henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen**⁷. Varhaiskasvatussuunnitelman viimeisimmän päivittämisen yhteydessä kentällä työskentelevää henkilöstöä on kehoitettu jättämään suunnitelmaa koskevia näkemyksiään ja muutosehdotuksiaan. Suunnitelman yleiskatsauksen laatinut työryhmä on huomioinut saapuneet muutosehdotukset ja osa niistä on lisätty tähän suunnitelmaan. Otettuaamme ensimmäisen seudullisen suunnitelman käyttöön vuonna 2017 olemme jatkuvasti pyrkinet kehittämään lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Teemme varhaiskasvatussuunnitelman näkyväksi kommunikoidessamme lasten ja huoltajien kanssa, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisprosessissa sekä huoltajille suunnattujen säännöllisten kyselyjen kautta, joissa kartoitetaan heidän näkemyksiään lapsen varhaiskasvatuksesta.

Lasten, huoltajien ja henkilöstön osallistuminen kulkee punaisena lankana varhaiskasvatuksen kansallisissa perusteissa ja seudullisessa suunnitelmassa. Rakentavaa yhteistyötä painotetaan työyhteisössä lasten ja huoltajien kanssa mm. arvopohjassa (luku 2.4), toimintakulttuurissa (luku 3), pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa (luku 4) ja laadittaessa lapsen kehittymisen ja oppimisen tukea (luku 5).

1.4 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan **jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma**.⁸ Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman

⁵ Opetushallituksen määräys 18.10.2016 (39/011/2016)

⁶ Opetushallituksen määräys 19.12.2019 (OPH-2791-2018)

⁷ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 23 §

lähtökohtana tulee olla **lapsen etu ja tarpeet**⁹. Myös lapsen **mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida** lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁰. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet **asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle**. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa **otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden** näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista¹¹. Huoltajat osallistuvat prosessiin siten, että heidät kutsutaan keskustelemaan vähintään kaksi kertaa vuosittain (syksyllä ja keväällä), jolloin käydään yhdessä läpi lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. On tärkeää, että keskustelujen yhteydessä selvitetään huoltajille, että heidän näkökulmansa ja näkemyksensä ovat arvokkaita lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden asettamisessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on työkalu toiminnan suunnittelua ja arviointia varten. Suunnitelmassa kuvailtavat tavoitteet on huomioitava lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa sekä oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria kehitettäessä. Suunnitelma laaditaan **kahden kuukauden kuluessa** lapsen varhaiskasvatuksessa aloittamisesta, jolloin henkilöstö on ehtinyt tarkkailla lasta ja oppinut tuntemaan lapsen. Lain mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa on tarkistettava säännöllisesti lapsen tarpeiden mukaisesti vähintään kerran vuodessa.¹² **Painotamme seudullamme lapsen varhaiskasvatussuunnitelman jatkuvan tarkistamisen tärkeyttä;** tavoitteita on tarkastettava säännöllisesti ja tarkistaa siten, että ne ovat yhtäpitäviä ajankohtaisen tilanteen kanssa. **Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistetaan yhdessä huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa vuodessa, kerran syksyllä ja kerran keväällä.** Lapsen suunnitelma on kuitenkin aina tarkistettava, jos lapsen tuen tarve muuttuu.¹³

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista **vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö**. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.¹⁴

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen **kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki**, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin lääkehoitoa vaativa pitkäaikainen sairaus, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma¹⁵. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁶. Suunnitelmassa määritetään, miten lääkehoito toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

⁹ Varhaiskasvatustalaki 4 § ja HE 148/2021, s. 36

¹⁰ Varhaiskasvatustalaki 23 §

¹¹ HE 148/2021 vp, s. 36

¹² Varhaiskasvatustalaki 23 §

¹³ Varhaiskasvatustalaki 15 d § ja 23 §

¹⁴ Varhaiskasvatustalaki 23 § ja HE 148/2021 vp, s. 36–37

¹⁵ Terveydenhuoltolaki 8§ (1326/2010)

¹⁶ Varhaiskasvatustalaki 41 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen **seurataan säännöllisesti**. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.¹⁷ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.¹⁸ Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Varhaiskasvatussuunnitelman kansallisten perusteiden mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät **vahvuudet** sekä **lapsen kiinnostuksen kohteet**
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat **tavoitteet, toimenpiteet** tavoitteiden toteuttamiseksi sekä **toteutumisen arviointi**
- lapsen mahdollisesti **tarvitsema tuki** (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma siitä, miten **lääkehoito toteutetaan**
- **lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat**
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset **asiantuntijat**
- **tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.**

Lomake lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa varten uudistetaan keväällä 2022, jotta varmistetaan sen täyttävän kansallisten perusteiden vaatimukset. Myös lapsen suunnitelman ja lomakkeen täyttämisen tueksi laadittu **henkilöstöohje** tarkistetaan ja henkilöstöä koulutetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman uudistamisen yhteydessä, erityisesti silmällä pitäen lapsen tukeen liittyvät huomattavat muutokset luvussa 5. Tämän suunnitelman luvussa 5.3 määritetään lapsen suunnitelman laatimista koskeva yhteistyö ja vastuunjako sekä päiväkodeissa että perhepäivähoidossa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomaketta arvioidaan säännöllisesti käyttäjäystävällisyyden ja toimivuuden kannalta ja sitä päivitetään tarvittaessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on **salassa pidettävä**¹⁹. Lain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tarkoituksena on turvata varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsen parhaaksi. Määräykset tietojen saamisesta ja luovuttamisesta ovat voimassa myös lapsen siirtyessä toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän järjestämään varhaiskasvatukseen (toinen kunta tai yksityinen palveluntuottaja), esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen varhaiskasvatukseen osallistuminen on julkista tietoa. Lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiseen saattaa kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁰

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²⁰ Varhaiskasvatuslaki 41 §, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 24 § (621/1999)

2 VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

2.1 VARHAISKASVATUSTOIMINNAN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT VELVOITTEET

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta pyritään järjestämään lähellä palvelua käyttäviä ja siten, että aukioloajat vastaavat paikallista tarvetta²¹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa **päiväkotitoimintana, perhepäivähoidossa** tai **avoimena varhaiskasvatustoimintana**²². Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla **täydentävään varhaiskasvatukseen**²³. Kunta voi **järjestää varhaiskasvatuksen itse** tai **hankkia varhaiskasvatuspalveluja** julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä kansallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti.²⁴

Varhaiskasvatusta annetaan **lapsen äidinkielenä** olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä.²⁵ Varhaiskasvatustilasta käsitellään tarkemmin tämän suunnitelman luvussa 4.7. Järjestäjän käytettävissä tulee olla varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti **varhaiskasvatuksen vuorohoittoa** lapsille, jotka tarvitsevat sitä huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoittoa järjestetään iltaisin, viikonloppuisin ja yöaikaan päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitotoimintana. Lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen vuorohoidon muodossa on usein epäsäännöllistä. Tämä on huomioitava pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelemisessa ja toteuttamisessa.²⁶

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolaki²⁷ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta²⁸. **Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.**²⁹ Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁰, tasa-arvolaki³¹, Euroopan ihmisoikeussopimus³², YK:n lapsen oikeuksien sopimus³³, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³⁴, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista³⁵ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet³⁶.

²¹ Varhaiskasvatustilaki 5 § 4 mom.

²² Varhaiskasvatustilaki 1 §

²³ Varhaiskasvatustilaki 1 § ja 12 §

²⁴ Varhaiskasvatustilaki 5 § 2 mom.

²⁵ Varhaiskasvatustilaki 8 §

²⁶ Varhaiskasvatustilaki 13 §

²⁷ Hallintolaki (434/2003)

²⁸ Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

²⁹ Suomen perustuslaki 6 § (731/1999)

³⁰ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

³¹ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja muutos (1329/2014)

³² Euroopan ihmisoikeussopimus, eli yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaamiseksi 1990

³³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (519/1991)

³⁴ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

³⁵ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

³⁶ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n huippukokous 2015.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea ³⁷, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä (julkinen tai yksityinen taho). Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään **inklusioperiaatteen mukaisesti**, jolloin **kaikilla** lapsilla on **oikeus osallistua** yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Inklusio tarkoittaa, että työtävät on sopeutettava yksilöllisesti siten, että kaikki lapset voivat osallistua yhteiseen toimintaan.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia³⁸, sosiaalihuoltolaki³⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴¹ ja terveydenhuoltolaki⁴² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa⁴³. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus **kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta** sen eri toimintamuodoissa. **Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.** Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5. Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁴⁴.

³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

³⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

³⁹ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁴⁰ Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

⁴¹ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁴² Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁴³ Varhaiskasvatuslaki 3 §

⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 12 § ja 19 §

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. **Toimitilojen ja toimintavälineiden** on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁴⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava **täysipainoista ravintoa**. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁴⁶. Varhaiskasvatus on **uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta**. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää **kaupallisen vaikuttamisen** kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan **henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säästöksiä**⁴⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti **varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja**⁴⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁴⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon **työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset** sekä **lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait**. Lapsia suojataan **väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä** suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava **yhteistyössä** opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat **sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä**⁵⁰.

PIETARSAAREN VARHAISKASVATUS

PÄIVÄKODIT

Pietarsaaressa on tällä hetkellä 9 kunnallista päiväkotia 10 kk–5 vuoden ikäisille lapsille. Maantieteellisesti päiväkodit sijaitsevat eri puolilla kaupunkia. Kaksi päiväkotia on kaksikielistä, eli päiväkodissa on sekä suomen- että ruotsinkieliset osastot. Lähtökohtana on, että lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen omalla äidinkielellään. Kaksikielisissä perheissä huoltajat valitsevat kielen. Joillakin osastoilla on ulkoilupainotteista pedagogiikkaa. Vuorohoitolasten varhaiskasvatus järjestetään sekä suomeksi että ruotsiksi Alman päiväkodissa.

Pietarsaaressa on kaksikielinen ryhmä, jossa lapset saavat pedagogiikkaa omalla äidinkielellään, mutta he tutustuvat leikin kautta toiseen kotimaiseen kieleen. Kaupungissamme järjestetään myös kielikylypytoimintaa viisivuotiaille sekä suomeksi että ruotsiksi.

Päiväkotien henkilöstöön kuuluu varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Pietarsaaressa on kaksi kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja viisi pedagogista ohjaajaa, joilla on varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviä. Ryhmien koko määrätään varhaiskasvatuslaissa.

⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁵⁰ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

OSTOPALVELUT

Pietarsaaren kaupunki ostaa ruotsinkielisiä varhaiskasvatuspalveluja 33 lapselle Östanlid daghem Tallbolta. Kaupungissa on lisäksi kaksi yksityistä päiväkotia, joita tuetaan yksityisen hoitojärjestelmän kautta: Anna daghem, jonka toiminta rakentuu kristilliselle perustalle sekä Jacob's Kindergarten, joka tuottaa varhaiskasvatuspalveluja englanniksi. Varhaiskasvatuspalveluja ostetaan ja myydään myös Pietarsaaren seudun kuntien välillä.

PERHEPÄIVÄHOITO

Pietarsaassa toimii kunnallisia perhepäivähoitajia, jotka hoitavat lapsiryhmiä omassa kodissaan.

2.2 VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA ERILAISTEN TOIMINTAMUOTOJEN YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta.⁵¹ **Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja.** Tämä varhaiskasvatussuunnitelma käsittää myös vuorostaan kaikki seudullamme tarjottavat varhaiskasvatuksen toimintamuodot. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan mm. oppimisympäristöiltään, resursseiltaan sekä henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eroista huolimatta **varhaiskasvatuksen pääasiallinen tehtävä** – edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa sekä edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa – muodostaa **yhteisen nimittäjän kaikille toimintamuodoille.**

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada **suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa.** Näiden toteuttamiseksi laaditaan **jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma.**⁵² Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan myös vuosittain yhdessä huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuslain 3 §:ssä varhaiskasvatuksen tavoite määritellään kymmenessä kohdassa (ks. luku 2.1). Kaikki kymmenen yleistä tavoitetta huomioidaan kaikissa toimintamuodoissa, mutta koska toimintamuodot eroavat toisistaan, **niissä korostetaan eri alueita.** On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa toimintamuotojen keskinäisistä eroista, jotta he voivat toivoa lapsen ja perheen tarpeita parhaiten vastaavaa varhaiskasvatustyyppiä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa korostetaan erityisesti **pedagogiikan merkitystä** ja samalla **opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta.**⁵³ Päiväkotien **henkilöstön moniammatillisuus** on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällä tavoin luodaan monipuolista pedagogista toimintaa. Päiväkodeissa erilaiset ryhmät mahdollistavat lapsen yhteistoimintakyvyn kehittymisen, monien ystävien kanssa toimiessa ja oppiessa tuntemaan heitä.

Päiväkotien lapsiryhmät muodostetaan eri tavoin, esim. lapsen iän, sisarussuhteiden tai tuen tarpeen perusteella. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaiset ja niitä muodostettaessa tulee huomioida määräykset ryhmien enimmäiskoosta sekä tuesta.⁵⁴

Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁵⁵. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kiertävät kuntansa päiväkotien välillä.

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁵² Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 25 §

Perhepäivähoidon erityispiirteenä on **pienen lapsiryhmän** tuoma turvallisuuden tunne ja mahdollisuus **samaan hoitajaan** koko hoidon ajan, mikä edistää kiintymyssuhdetta. Perhepäivähoidon toimintaolosuhteissa on näin ollen toisenlainen dynamiikka kuin päiväkodissa. Perhepäivähoitoa järjestetään **kodinomaisessa ympäristössä**. Myös perhepäivähoidossa lapsille tarjotaan monipuolista pedagogista toimintaa ja perhepäivähoidossa olevilla lapsilla on myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut käytössään.

Kunta voi itse järjestää **avointa varhaiskasvatustoimintaa** tai sen voi järjestää yksityinen palveluntuottaja. Toimintaa tarjotaan alueella esiintyvän tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuslaissa vahvistetaan miltä osin laki koskee avointa varhaiskasvatustoimintaa⁵⁶. Toimintamuotoa koskevat määräykset koskevat mm. velvollisuutta huolehtia lapsen parhaasta, varmistaa turvallinen ja tarkoituksenmukainen varhaiskasvatusympäristö sekä varmistaa lapsen ja huoltajien mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Varhaiskasvatuslain tavoitteet on huomioitava laajemmin, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset osallistuvat toimintaan. Tiettyjä tavoitteita voidaan painottaa enemmän kuin muita, mikä johtuu toiminnan luonteesta⁵⁷.

2.3 SIIRTYMÄKÄYTÄNNÖT

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä osa lapsen kasvua ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta **johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden** ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Lapsen hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi on tärkeää, että myös **siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan**.

Varhaiskasvatuksen siirtymävaiheet voidaan jakaa kolmeen eri tasoon:

- 1) Siirtymä kotoa varhaiskasvatukseen
- 2) Siirtymät varhaiskasvatuksen puitteissa (esim. siirtyminen perhepäivähoidosta päiväkotiin, siirtyminen päiväkotiryhmästä toiseen)
- 3) Siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Kaikissa siirtymävaiheissa on tärkeää toimia yhteistyössä huoltajien kanssa ja huomioida lapsen etu. Toiminnassa on myös luotava yhteistyörakenteita ja rutiineja tiedonsiirron osalta, jotta siirtymät sujuvat mahdollisimman joustavasti. Lähtökohtana on turvata mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä.⁵⁸ Jäljempänä kooste siirtymäkäytäntöjen keskeisimmistä menettelytavoista.

SIIRTYMINEN KOTOA VARHAISKASVATUKSEEN

Varhaiskasvatuksessa aloittaminen tarkoittaa suurta muutosta sekä lapsen että hänen huoltajiensa elämässä. On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi **tietoa** kunnan tarjoamista **toimintamundoista**. Perheelle on annettava **neuvontaa ja ohjausta** heidän hakiessaan varhaiskasvatuspalveluja.

Kun lapselle on myönnetty paikka toimintayksikössä, on tärkeää, että henkilöstö huolehtii siitä, että **lapsi tuntee itsensä tervetulleeksi** ja hänestä huolehditaan alusta alkaen. Henkilöstön on myös luotava **hyvä ja molemminpuolinen luottamuksellinen yhteistyö alusta alkaen**. Pitämällä perehdytysvaihetta ensisijaisena ja panostamalla edellytysten luomiseen lapsen turvallisuudentunteen aikaansaamiseksi yksikössä, luodaan hyvät lähtökohdat jatkolle. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa huoltajat täyttävät lomakkeen ”Tiedot huoltajilta varhaiskasvatusyksikköön” (ks. liite 2). On myös tärkeää, että huoltajat saavat selkeät **ohjeet** yksikössä sovellettavista **rutiineista ja suhtautumistavoista**.

Varhaiskasvatuksessa aloittavan lapsen turvallisen olon luomiseksi on tärkeää, että henkilöstö noudattaa **herkkää suhtautumistapaa perheen tarpeita kohtaan**. Perehdytysjakso voi vaihdella pituudeltaan ja intensiivisyydeltään lapsen tarpeista riippuen. Alussa on tärkeää antaa lapselle paljon myönteistä huomiota, kannustavaa palautetta ja pitää huoltajiin tiiviisti yhteyttä. Turvallisen alun edistämiseksi seudulla käytetään mm. **omahoitajajärjestelmää** tai **omakasvattajaa** varhaiskasvatuksen alkuvaiheessa.

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 1 § 4 mom.

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s. 85

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5. kohta

SIIRTYMÄT VARHAISKASVATUKSESSA

Lapsen siirtyessä toimintayksiköstä tai päiväkotiryhmästä toiseen tulee **siirtyvän ja vastaanottavan yksikön/ryhmän henkilöstön tehdä yhteistyötä** lapsen parhaaksi. **Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä tiivistetään** siirtymävaiheen aikana ja **yksittäisen lapsen tarpeet** ratkaisevat vastaanottavassa toimintayksikössä/ryhmässä tehtävän perehdyttämisen laajuuden.

Jatkuvuuden ja kokonaisvaltaisen suunnittelun edistämiseksi on tärkeää, että olennainen ja tarpeellinen tieto **lapsen varhaiskasvatussuunnitelman** viimeksi laaditussa versiossa sekä lapsen kehitystä ja oppimista kuvaavat **muut asiakirjat toimitetaan eteenpäin** vastaanottavaan yksikköön. Tiedon siirron osalta on noudatettava salassapitomääräyksiä.⁵⁹

SIIRTYMÄ ESIOPETUKSEEN

Siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään **erilaisia aktiviteetteja, joiden tavoitteena on joustavan siirtymäkokemuksen tarjoaminen lapselle**. Lapsen tuleva esikouluopettaja voi esim. vierailla varhaiskasvatuksessa. Osassa esikouluja järjestetään myös vierailutilaisuuksia, jolloin lapsi voi yhdessä huoltajiensa kanssa tutustua tulevaan esikouluunsa. Joillakin alueilla järjestetään mahdollisuuksien mukaan myös vierailuja esikouluihin varhaiskasvatustoiminnan puitteissa.

Esiopetuksen suunnittelun helpottamiseksi järjestetään myös **siirtymäkokouksia**, joihin osallistuvat varhaiskasvatussyksikön ja vastaanottavan esikoulun henkilöstö. Kirjallinen tieto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen toimitetaan tuolloin eteenpäin **siirtymälomakkeen** avulla (ks. liite 3). Tavoitteena on edistää lapsen yksilöllisen oppimispolun jatkumista. Tiedon siirtämisessä on noudatettava huoltajien suostumusta ja salassapitoa.

2.4 YHTEINEN ARVOPERUSTAMME SEUDUN VARHAISKASVATUKSELLE

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat **lapsen edun ensisijaisuus**⁶⁰, **lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun**⁶¹, **lapsen mielipiteen huomioon ottaminen**⁶² sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja **lapsen syrjintäkielto**⁶³ YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

LAPSUUDEN ITSEISARVO

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää **lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen**. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen **lapsuuden itseisarvosta**. **Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on**. Jokaisella lapsella on oikeus tulla **kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi** omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

⁵⁹ Varhaiskasvatustilaki 40–42 §

⁶⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991), 3. artikla

⁶¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991), 6. artikla

⁶² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991), 12. artikla

⁶³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991), 2. artikla

IHMISENÄ KASVAMINEN

Varhaiskasvatus perustuu **elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen** sekä **ihmisarvon loukkaamattomuuteen**. Henkilöstö **tukee lasten kasvua ihmisyyteen**, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. **Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä**, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. **Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään**

LAPSEN OIKEUDET

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on **oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen**. Lapsella on **oikeus leikkiä**, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on **oikeus yhteisöllisyyteen** ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada **riittävää ja oikea-aikaista tukea** varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

YHDENVERAISUUS, TASA-ARVO JA MONINAISUUS

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan **demokraattisia arvoja**, kuten **yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta**. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu **moninaiselle kulttuuriperinnölle**, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

PERHEIDEN MONIMUOTOISUUS

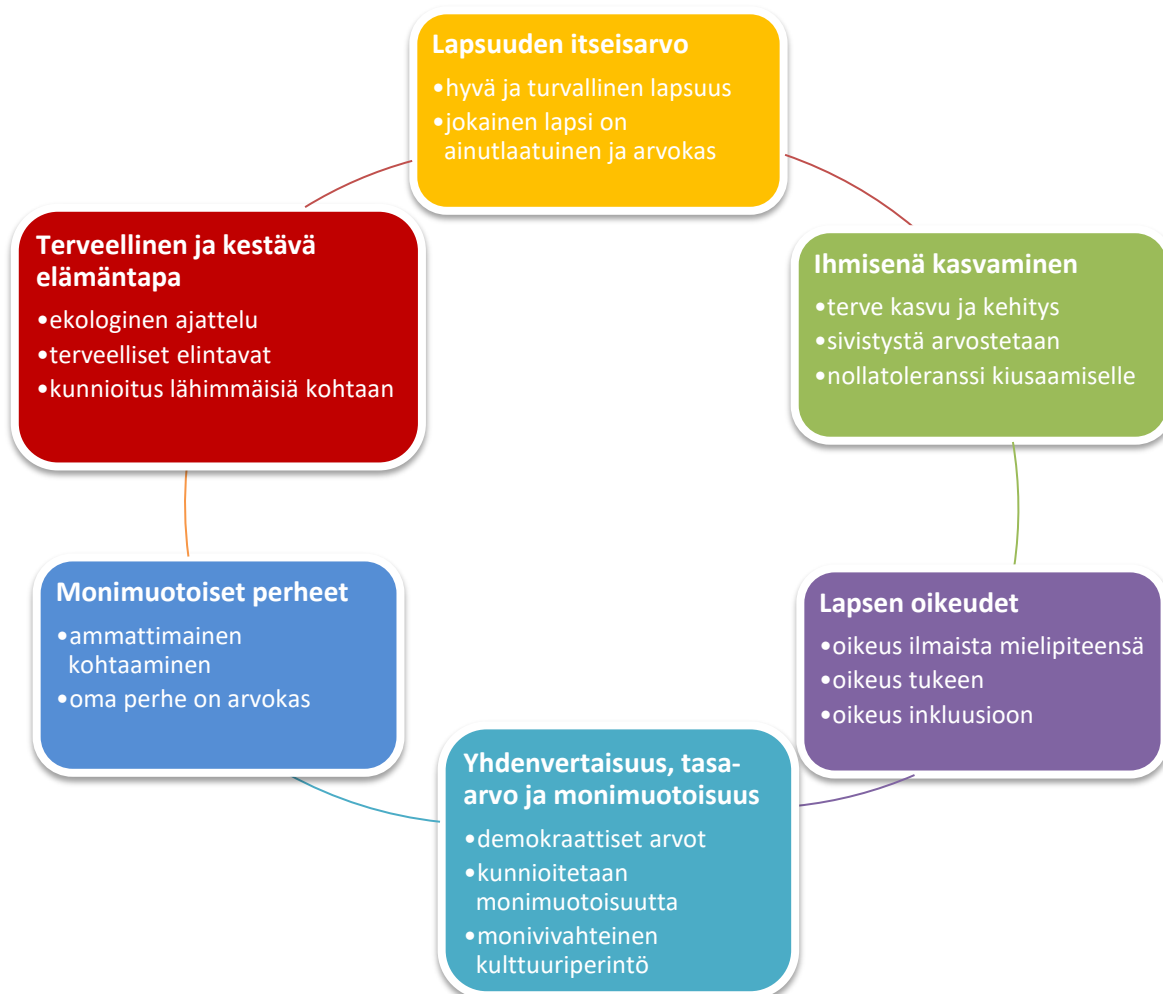
Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kielisiin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemyskin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. **Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan** siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi

TERVEELLINEN JA KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata **lapsia terveyttä ja hyvinvointia** edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää **tunnetaitojaan** ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan **kestävän elämäntavan** periaatteita niin, että **sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus** huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Kaikkien varhaiskasvatuksessa työskentelevien tulee huomioida arvoperusta arkipäivässään. Arvoperustaan kuuluvat **tärkeimmät avainsanat**, joiden tulee leimata toimintaa ja muistuttaa meitä siitä, että **lapset ovat keskipisteessä** ja työskentelemme heitä varten. Arvoperustan yksinkertaistamiseksi ja muistamiseksi olemme valinneet sen esittämisen kuvamuodossa. Seuraavaan kuvaan on koottu seudun varhaiskasvatuksen periaatteet.

KUVIO 1 SEUTUMME YHTEINEN ARVOPOHJA

2.5 OPPIMISKÄSITYS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan **lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa**. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen **lapsesta aktiivisena toimijana**. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. **Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla**. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten **aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa**. On tärkeää, että uusilla **opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan**. **Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi**. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. **Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää**.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää **leikin itseisarvo** lapselle sekä sen **pedagoginen merkitys** oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Lapsilla on **erilaiset oppimistyylit** ja pedagogin tehtävänä on havainnoida ja selvittää, millä tavoin lapset oppivat. Osa lapsista tarvitsee ylimääräistä kannustamista eri tehtävien tekemisessä, toisten tarvitessa omaa rauhaa. **Pedagogisen toiminnan toteuttamisen ei siis tarvitse olla samannäköinen koko lapsiryhmälle.** On kuitenkin tärkeää, että **jokainen lapsi kokee iloa onnistuessaan oppimisessaan.**

KUVIO 2. ERILAISET OPPIMISTYYLIT

2.6 PEDAGOGISESTI PAINOTTUNUT KASVATUKSEN, OPETUKSEN JA HOIDON KOKONAISUUS

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa **kasvatus, opetus ja hoito** muodostavat **kokonaisuuden**. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Kasvatus, opetus ja hoito **painottuvat kuitenkin eri tavoin** eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä **kulttuuriset arvot, tavat ja normit** välittyvät lapselle. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja perinteitä seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen tehtävänä on ohjata tietoisesti lasten **yksilöllisen identiteetin** muotoutumista ja omien mielipiteiden muodostamista siten, että lapset oppivat havaitsemaan **oman toimintansa vaikutukset** toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä sekä oppivat osoittamaan **kunnioitusta ja suvaitsevuutta** muita kohtaan. Huoltajilla on päävastuu lapsen kasvatuksesta, mutta varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea huoltajia kasvatustyössä. Näin ollen **sosiaaliset koodit ja hyvä käytös** sekä **rajojen asettaminen** ovat osa varhaiskasvatuksen kasvatustoimintaa.

Opetuksessa lasta innostetaan ja **motivoidaan opettelemaan uusia asioita** sekä ohjataan käyttämään **erilaisia oppimisen tapoja**. Opetuksen lähtökohtana on oppimiskäsitys (luku 2.5), lapsen yksilölliset mielenkiinnon kohteet ja tarpeet, laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) sekä oppimisympäristöt (luku 4.5), joita kuvaillaan tässä suunnitelmassa. **Monipuolisen toiminnan** kautta stimuloidaan lasten erilaisia oppimistyyliä ja herätetään heidän uteliaisuutensa ja halunsa oppia uutta. Varhaiskasvatuksen opetuksen tulee olla **mielekäästä**, eli henkilöstön tulee tietoisesti vahvistaa myönteisiä seikkoja, keskittyä lapsen vahvuuksiin ja asioihin, joista lapsi tänä päivänä selviää sekä kannustaa lasta niin, että hän uskaltaa tutkia ja kokeilla uusia asioita.

Hoito on **fyysisistä perustarpeista** huolehtimista sekä **tunneperusteista välittämistä**. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. **Tunneperusteinen välittäminen on vähintään yhtä tärkeää kuin fyysinen perushoito** – ja lapsi tuntee, että hänet kohdataan huolehtivaisesti. Huolehtivaisuus-käsitteeseen sisältyy henkilöstön lapselle antamat signaalit: **suhtautumistavastamme, äänensävyistämme ja elekielistämme** lapsi tunnistaa, että välitämme hänestä, näemme hänet ja kuuntelemme häntä. Päivittäin **toistuvat perushoitotilanteet**, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja niiden **pedagoginen merkitys** on huomioitava. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

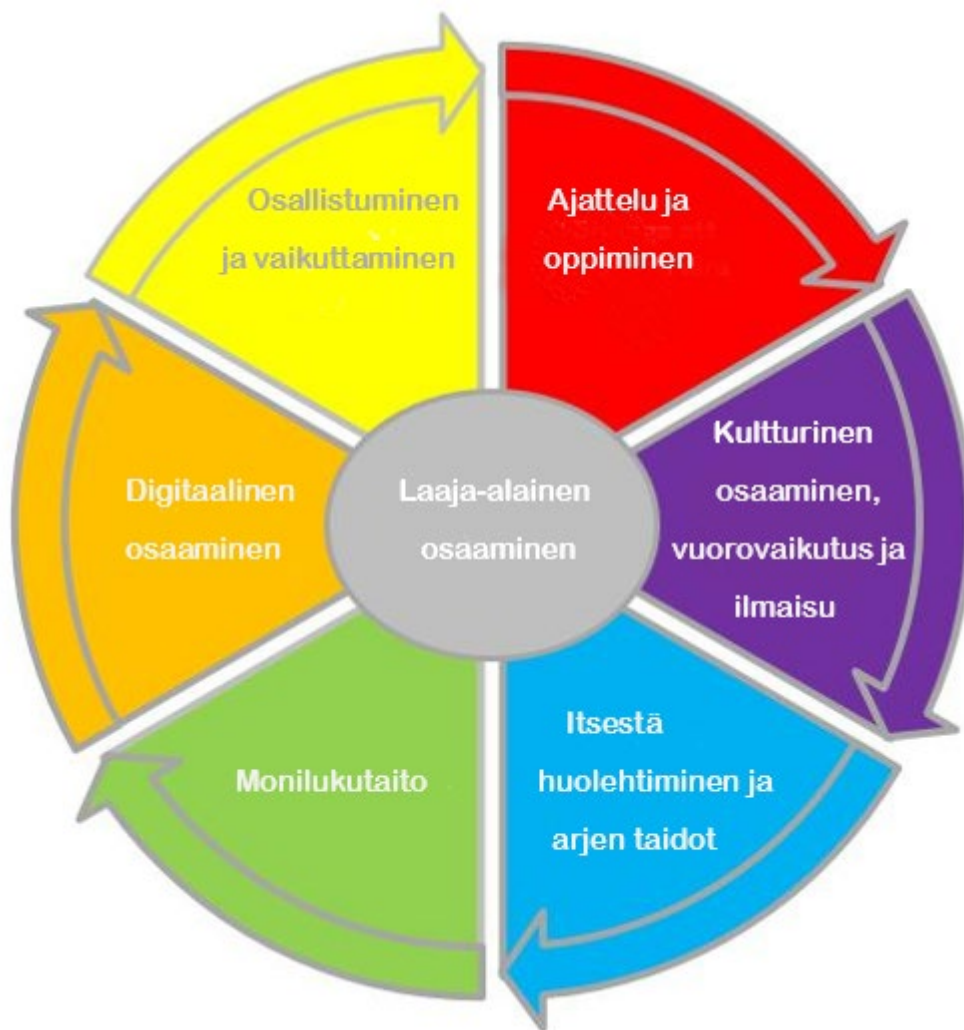
Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten **laaja-alaiselle osaamiselle**. Laaja-alainen osaaminen muodostuu **tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta**. Osaaminen tarkoittaa myös **kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla**. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. **Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelmasta esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin.**

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. **Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.** Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan **kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta**:

- Kyky oppia ja ajatella
- Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- Arjen taidot
- Monilukutaito
- Digitaalinen osaaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen

KUVIO 3. VARHAISKASVATUKSEN LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Jäljempänä kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen **tehtävä kullakin osa-alueella**, sekä kuvaillaan, miten **sisällön kautta voidaan muotoilla toimintaa** laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueiden kehittämisen tueksi.

Henkilöstön tehtävänä on ensisijaisesti suunnitella toimintaa lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet lähtökohtana. **Monialaisen osaamisen eri osa-alueet nivotaan toimintaan lapsen kokemusmaailman, edellytysten ja tarpeiden toimiessa lähtökohtana.** Henkilöstön tulee työskennellä monialaisen osaamisen parissa, yksittäisen lapsen kehityksen ja oppimisen loogisuuden ja merkityksellisyyden kannalta. **Tavoitteena on lapsen monialaisen osaamisen asteittainen vahvistaminen varhaiskasvatusaikana.**

AJATTELU JA OPPIMINEN

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät **luovaa ja kriittistä ajattelua**, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lapsen ajattelun ja oppimisen taitoja. **Tavoitteena on herättää lapsen uteliaisuus ja tahto oppia uusia asioita.**

Lapsen ajattelu ja oppiminen kehittyvät **monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla**. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. **Leikissä** lapsella on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lapsen taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lasta rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Hänen kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lasta kannustetaan myös sinnikkyytteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Häntä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä **fyysinen aktiivisuus** tukee lapsen ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä **yhteinen pohdinta** auttavat lasta havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lapsen uskoa omiin kykyihinsä.

KULTTUURINEN OSAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA ILMAISU

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu **taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita**. **Vuorovaikutustaidoilla** sekä **kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita** on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. **Tavoitteena on opettaa lapselle omasta kulttuuristaan ja muista kulttuureista, kasvattaa ennakkoluulottomuuteen sekä opettaa lasta ilmaisemaan itseään ja osoittamaan kunnioitusta muita kohtaan.**

Lasta rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapselle erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. **Lasta ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin**. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia **harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa**. Lapsen kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja. Lasta tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut **kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä** vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi **leikit, ruokailuhetket ja juhlat** tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lasta tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

ITSESTÄ HUOLEHTIMINEN JA ARJEN TAIDOT

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata häntä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. **Tavoitteena on, että lapsesta tulee itsenäisempi ja hän oppii huolehtimaan itsestään terveellisellä ja turvallisella tavalla.**

Lapsen itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lasta autetaan, ja häntä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lapsen kanssa **harjoitellaan erilaisia taitoja** kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lasta ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lapsen kanssa **käsitellään hänen hyvinvointiaan edistäviä asioita** kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lasta autetaan **tunteiden ilmaisussa ja itsesääteilyssä**. Lapsen tunnetaidot vahvistuvat, kun hänen kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lasta ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

MONILUKUTAITO

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. **Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja**. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit

voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten **kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito**. Lapsen kanssa **nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä**. Lasta innostetaan **tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä** erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoiseksi kehittyäkseen lapsi tarvitsee aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

DIGITAALINEN OSAAMINEN

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. **Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa**. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa **tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä**. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä **taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa**. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. **Tavoitteena on tukea lapsen osallistumista ja aloitekykyä sekä opettaa lapselle yhteisten sääntöjen ja suhtautumistapojen merkitystä.**

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset **suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa**. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

3 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

3.1 TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMISEN TOIMINTAOHJEET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvaillaan toimintakulttuurin muodostavia seikkoja. Kyseessä on **sekä tiedostettu että tiedostamaton tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa**. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä
- Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö
- Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävä yhteisö
- Kulttuurista moninaisuutta ja kielitietoisuutta edistävä yhteisö
- Hyvinvointia, turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa edistävä yhteisö

Vuoden 2022 tarkistetuissa valtakunnallisissa perusteissa korostetaan myös toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana **inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä**.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään **inklusion periaatteiden** mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁶⁴. Inklusiivinen toimintakulttuuri **edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa**. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on **laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin**. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion **johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia**.

Jäljempänä kuvaillaan ajatuksiamme varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin käytännön kehittämisestä seudullamme em. periaatteiden mukaisesti.

OPPIVA YHTEISÖ TOIMINTAKULTTUURIN YTIMENÄ

Kehitettäessä toimintakulttuuria tähän suuntaan on erittäin tärkeää, että varhaiskasvatuksen yksiköiden henkilöstöllä on **mahdollisuus kokoontua ja pohtia toimintaa yhdessä**. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kaikkien ajatuksia. **Johtajat ja tiimivastaavat ovat keskeisessä asemassa** koko henkilöstön sitouttamisessa toimintakulttuurin kehittämiseen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Yhdessä tunnistetaan kunkin yhteisön henkilöstöön kuuluvan erityiset vahvuudet ja pohditaan sen jälkeen, miten voimavaroja käytetään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Terveen ja myönteisen työyhteisön ylläpitämiseksi on tärkeää **ratkaista henkilöstön väliset mahdolliset ristiriidat ja kiistat aikaisessa vaiheessa** ennen niiden kärjistymistä. Oppivassa yhteisössä jokaista arvostetaan omana itsenään. Jos erehdyksiä tapahtuu, ei tule kysyä *kuka* on tehnyt virheen, vaan sen sijaan tulee miettiä, *miksi* tämä tapahtui – näin *kaikki* voivat oppia jotakin tulevaisuutta varten.

Jotta yhteisössä ei syntyisi vastahakoisuutta, on myös tärkeää, että **jokainen uskaltaa rohkeasti kertoa mihin on tyytymätön ja siitä keskustellaan yhdessä**. Kaikkia kunnioittava työyhteisö antaa myönteisiä signaaleja lapsille ja heidän huoltajilleen. Oppivan yhteyden viemiseksi eteenpäin lapsille, huoltajille ja yhteistyökumppaneille on kuitenkin tärkeää **varmistaa ensin, että henkilöstön ilmapiiri on osallistava, kannustava ja rakentava**.

⁶⁴ HE 148/2021 s. 30–31

LEIKKIIN JA VUOROVAIKUTUKSEEN KANNUSTAVA YHTEISÖ

Leikki on erityisen merkittävää lasten kehittymiselle ja oppimiselle ja siitä syystä sitä tulee pitää **ensisijaisena**. Varhaiskasvatuksen yksiköissä tulee luoda leikkimiseen houkuttelevia ympäristöjä; tähän liittyen on huolehdittava käytettävissä olevista leluista ja siitä, että leikille löytyy tilaa (esim. jakamalla lapset pienempiin ryhmiin sisällä ja ulkona). Henkilöstön tulee huolehtia siitä, että **kaikille lapsille annetaan edellytykset osallistua yhteiseen leikkiin**.

Lapsille annetaan leikkirauha eikä **henkilöstö turhaan keskeytä leikkiä**. Lapset oppivat leikkiessään ja henkilöstön osallistuessa leikkiin. **Aikuisten läsnäolo leikissä** on varsin tärkeää – henkilöstön on tarkkailtava leikkiä, oltava tietoinen leikin sisällöstä sekä myös osallistuttava leikkiin. Henkilöstön on annettava **lasten osallistua oppimisympäristöjen muodostamiseen ja omien leikkipaikkojensa luomiseen**. Leikkipaikat voivat sijaita sisällä tai ulkona, eteisessä, varastossa, metsässä jne. Lapset saavat leikin kautta liikua fyysisesti, heidän luovuuttaan ja mielikuvitustaan stimuloidaan ja he oppivat sosiaalista vuorovaikutusta.

Rakentava viestintäkulttuuri luodaan parhaiten keskittymällä **perehdyttämiseen ja hyvän yhteyden luomiseen lapsen ja tämän huoltajaan jo alkuvaiheessa**. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että perhe otetaan myönteisesti vastaan ja saa selkeät ohjeet, ja että henkilöstö luo molemminpuolisen luottamussuhteen huoltajiin. Jos yhteys huoltajiin toimii hyvin alusta alkaen, luodaan edellytykset paremmalle yhteistyölle mahdollisten tulevien vaikeuksien osalta.

Kaikilla varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus **myönteiseen ja kannustavaan palautteeseen**. On tärkeää, että henkilöstö **huomioi lapsen edistymisen** ja auttaa lapsia löytämään erityiset vahvuutensa ja taitonsa. Hyvän suhteen ylläpitämiseen lapsiin ja heidän huoltajiinsa kiinnitetään erityisesti huomiota myös **henkilökohtaiseen kohtaamiseen lasta tuotaessa ja haettaessa**.

OSALLISUUTTA, YHDENVERTAISUUTTA JA TASA-ARVOA EDISTÄVÄ YHTEISÖ

Varhaiskasvatustoiminnan on **lähdeittävä lapsen kiinnostuksesta ja tarpeista**, mikä asettaa uusia vaatimuksia työtavoille ja pedagogiselle suunnittelulle. Pedagogin on kartoitettava lasten ymmärrystä erilaisista aiheista ja huomioitava heidän ajatuksensa ja kiinnostuksenkohteensa. Lapset on osallistettava myös sisällön ja työtapojen valintaan. Toiminnan jälkeen henkilöstö ja lapset pohtivat yhdessä uutta osaamistaan ja uusia kokemuksiaan. Lasten osallisuuden priorisointi ei kuitenkaan tarkoita, että pedagogit jättäisivät täydentämättä toimintoja aikuisen kokemuksilla. Aikuinen voi laajentaa lapsen kokemusmaailmaa tarjoamalla erilaisia mahdollisuuksia.

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on ja tämä on tehtävä näkyväksi arkipäivässä seudun varhaiskasvatuksen arvoperustan mukaan. Kaikki ihmiset ovat erilaisia, mutta samanarvoisia. **Kaikilla lapsilla on oikeus kuulua yhteisöön** ja että häntä **kohdellaan yhdenvertaisesti** yksittäistä henkilöä koskevista olosuhteista huolimatta (esim. kieli, alkuperä, vakaumus, vammaisuus ja sukupuoli)⁶⁵.

Yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen edistäminen edellyttää sukupuolitietoisuutta ja tietoisuutta siitä, että kaikkien lasten tulee saada kehittää omia kiinnostuksenkohteitaan ja persoonallisuuksiaan, sukupuoli-identiteetistään riippumatta.

KULTTUURISTA MONINAISUUTTA JA KIELITIE TOISUUTTA EDISTÄVÄ YHTEISÖ

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. **Lapsiryhmän kulloinenkin kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta** muodostavat perustan erilaisia kulttuureja huomioivien toimintojen suunnittelemiselle. **Kaikki ryhmän lapset on huomioitava yhdenvertaisesti** ja heidän tulee voida kokea, että heidän kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista kuuluvuutta arvostetaan. Erilaisia kulttuureja voidaan huomioida esim. juhlimalla erilaisia juhlapäiviä, tutustumalla uusiin ruokalajeihin sekä keskustelemalla tavoista ja ilmiöistä. Kaiken toiminnan tavoitteena on opettaa lapset arvostamaan omia perinteitään samalla kun muita kulttuureja ja uskontoja kohtaan suhtaudutaan suvaitsevaisesti.

⁶⁵ Yhdenvertaisuuslaki 7 § ja 8 §

Seutumme erityispiirteisiin kuuluu myös, että **monet lapset kasvavat monikielisissä perheissä**. Useimmiten kodeissa puhutaan molempia kansalliskieliä, mutta myös muut kotikielet suomen ja ruotsin lisäksi ovat yhä tavallisempia. Varhaiskasvatuksen tehtäväksi tulee **monikielisyyden vaaliminen** ja sen näkeminen voimavarana. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa myös henkilöstö **kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön**. Henkilöstön tulee muistaa käyttää kokonaislauseita puheessaan, selittää metaforia niitä käytettäessä sekä välttää ironiaa ja sarkasmia lasten kielenkehittymisen tukemiseksi. Seudun ruotsinkielisen väestön keskuudessa on **murteella** usein näkyvä rooli, ja oma murre muodostaa usein ensisijaisen tunnekielen. Henkilöstön tulee yleensä käyttää **kirjakieltä** varhaiskasvatuksessa.

HYVINVOINTIA, TURVALLISUUTTA JA KESTÄVÄÄ ELÄMÄNTAPAA EDISTÄVÄ YHTEISÖ

Työajan muutosten johdosta huoltajien työajat ovat muuttuneet ylipäänsä vaihtelevammiksi, mikä heijastuu lasten yhä vaihtelevampina hoitoaikoina. Tämä kehitys asettaa vuorostaan uusia vaatimuksia varhaiskasvatukselle, sillä **jokaisella lapsella – hoitoajoista riippumatta – on oikeus tasapainoiseen päivän rakenteeseen, joka sisältää pedagogisia toimintoja, lepoa ja palautumista**. Lisäksi on huomioitava, että epäsäännöllisesti varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen on saatava tuntea olevansa osallinen sosiaalisessa yhteisössä. Henkilöstön on näin ollen **sopeutettava toimintaa** esim. pienryhmiin jaolla. Joustavan päivän rakenteen edistämiseksi on myös syytä syventää yhteistyötä mm. ruokapalvelu- ja siivoushenkilöstön kanssa. Rutiinit ja työtavat on tarkistettava yhdessä siten, että **järjestelmä sopeutetaan lapsiryhmään, ei päinvastoin**.

Turvallisuutta korostetaan varhaiskasvatuksessa myös seudullisessa arvoperustassa. Ensisijainen menetelmä jokaisen lapsen turvallisuuden tuntemisen saamiseksi on **perehdytykseen panostaminen** ja lapsen ja henkilöstön välisen luottamuksellisen suhteen luomiseen alusta alkaen. Henkilöstön on **huomioitava jokainen yksittäinen lapsi** hänen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa varmistamiseksi ja antaa lapselle hänen juuri sillä hetkellä tarvitsemansa, esim. lohduttamista, huolenpitoa tai seuraa. Lasta tulee suojata **väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä** varhaiskasvatuksessa⁶⁶, mikä tarkoittaa, että henkilöstön on puututtava ongelmiin välittömästi. Tarpeen vaatiessa tehdään yhteistyötä lasten huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen piirissä on tärkeää huomioida **ekologinen ajattelu ja kestävyys**, sillä kulutustahti ja kertakäyttömentaliteetti ovat ylipäänsä lisääntyneet yhteiskunnassamme. Esimerkkinä kestävä elämäntavan kehityksen tukemisen käytännön menetelmistä ja lasten tietoiseksi opettamisesta on ottaa lapset mukaan **jätteiden lajitteluun**, antaa heidän **kierrättää** erilaisia materiaaleja ja **lelujen vaihtaminen ryhmien ja yksiköiden välillä** säännöllisesti uusien ostamisen sijaan.

3.2 VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁶⁷. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan **tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita**, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa **fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden**. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

OPPIMISYMPÄRISTÖJEN KEHITTÄMINEN

Oppimisympäristöjä on kehitettävä siten, että ne mahdollistavat monipuolisia aktiviteetteja - niiden tulee houkuttaa fyysisiin aktiviteetteihin, antaa lapsille mahdollisuus kokea ja ilmaista taidetta sekä antaa lasten kokea maailma kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon.

⁶⁶ Varhaiskasvatustalaki 10 §

⁶⁷ Varhaiskasvatustalaki 3 § 1 mom. kohta 2 ja 10 §

Lapset on otettava mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja muotoiluun. Tämä tarkoittaa, että **oppimisympäristöt on voitava muuntaa tarpeen mukaan ja lapsiryhmän kiinnostuksen kohteiden mukaan.** Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella tilaa leikkiä, olla luova ja rakentaa mielikuvitusmaailmoja. Tavoitteena on, että **lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.** Lasten leikkiä ja luovuutta ei tule keskeyttää tai jarruttaa turhaan.

Lapset osallistetaan myös **yhteisesti sovittujen sääntöjen ja toimintatapojen** laatimiseen. **Turvallista oppimisympäristöä** leimaavat yhteinen vastuu, toisten kunnioittaminen ja erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua. Oppimisympäristöjen tulee vahvistaa yhdenvertaisuutta, sukupuolten välistä tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta. Kaikki saavat olla omanlaisiaan, ilman että heille etukäteen annetaan erilaisia ominaisuuksia etnisyyden, sukupuolen tai katsomuksen perusteella. Turvallisessa oppimisympäristössä henkilöstö huomaa ja puuttuu kaiken tyyppiseen kiusaamiseen ja häirintään laadittujen suunnitelmien pohjalta (ks. luku 3.5).

Ympäröivää luontoa – pihoja, leikkipuistoja ja muuta ympäristöä – tulee hyödyntää toiminnassa. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. **Ulkoilu, fyysinen toiminta, retket lähiympäristöön ja luontoelämykset** muodostavat tärkeitä alueelliset priorisoinnit varhaiskasvatuksessa. Fyysiset ja virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konserttiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastuttavat lasten oppimisympäristöjä.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi **monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä.** Henkilöstö huolehtii leikkivälineiden **saatavuudesta** ja tarpeen vaatiessa niiden sopeuttamisesta lasten yksilöllisiin tuen tarpeisiin ja mielenkiinnonkohteisiin. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään **digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä** pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

3.3 HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. **Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.** **Luottamuksen** rakentaminen sekä **tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus** tukevat kasvatusyhteistyötä. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä **aloitteellisuutta ja aktiivisuutta** luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi jokaisen huoltajan kanssa.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa on huoltajien henkilöstöstä saama **ensivaikutelma** tärkeä hyvän yhteistyön perustana tulevaisuudessa. Olemalla ystävällinen, kunnioittava ja ammattimainen huoltajia kohtaan alusta alkaen, luodaan hyvä luottamussuhde. **Perehdyttämisjakson** aikana yhteistyö huoltajien kanssa on erityisen merkittävä. Jotta lapselle luodaan turvallinen olo varhaiskasvatuksessa, on tärkeää antaa sekä lapselle että huoltajille **myönteistä kannustusta** alkuaikana.

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on huomioitava **perheiden monimuotoisuus, lasten yksilölliset tarpeet** sekä **huoltajuutta ja vanhemmuutta koskevat asiat.** Keskusteluissa käytetään tarvittaessa tulkkia, jotta varmistetaan että kaikki osapuolet tulevat ymmärretyiksi⁶⁸. Hyvän yhteistyön ylläpitämiseksi huoltajien kanssa on henkilöstön näin ollen oltava hyvin **herkkä vaistoamaan ja huomioimaan** perheiden tarpeet ja annettava välillä hieman enemmän aikaa huoltajille, joilla on tarvetta pohtia, miten lapsella menee varhaiskasvatuksessa. Tällä tavoin täyttyy myös varhaiskasvatuksen tehtävä **tukea huoltajia heidän vanhemmuudessaan.**

Yhteinen keskustelu huoltajien kanssa on erityisen tärkeää laadittaessa **lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa** ja arvioitaessa sitä myöhemmin. Varhaiskasvatuksen **tavoitteista, arvoista ja vastuusta** keskustellaan **huoltajien kanssa** ja lapsen huoltajille annetaan **mahdollisuus osallistua** varhaiskasvatustoiminnan tavoitteiden **suunnitteluun ja kehittämiseen.** Yhteistyö huoltajien kanssa on myös keskeinen **siirtymävaiheissa** ja **lapsen tuen** suunnittelussa ja toteuttamisessa. Luottamuksellinen ilmapiiri luo rakentavan yhteistyön edellytykset henkilöstön ja huoltajien välille myös haastavissa tilanteissa. Vaikeissa keskusteluissa kannattaa myös korostaa myönteisiä seikkoja ja **ratkaisuja ongelmien sijaan.**

⁶⁸ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään päivittäisen kontaktin lisäksi **tieto- ja viestintäteknologiaa**. Erilaisia sovelluksia käytetään mm. hoitoaikojen varaukseen, viesteihin toimintapaikan ja kodin välillä sekä digitaaliseen pedagogiseen dokumentointiin.

3.4 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti ja laadukkaasti. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁶⁹.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä **alueellisia ja paikallisia toimijoita**, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä **yhteistyötä**. Yhteistyö esimerkiksi **muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista** vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa **lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita**. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi **järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut**. Seurakuntien kanssa tehdyssä yhteistyössä on huomioitava uskontokasvatuksen osalta lasten katsomuksellinen tausta ja muuta toimintaa on järjestettävä lapsille, jotka eivät osallistu.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien **yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien** sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä **korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten** kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös **hyvinvointialueen palvelujen kanssa: lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden** kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun **lapsen tukea** suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaisesta tunnistamisesta monialaisessa yhteistyössä⁷⁰. On myös tärkeää, että henkilöstö saa palautetta tutkimuksen tuloksista, jotta toiminta voidaan sopeuttaa lapsen tarpeisiin. Luvussa 5.2 kuvaillaan monialaisen yhteistyön rakenteet lapsen tuen arvioinnin, suunnittelun ja toteuttamisen yhteydessä varhaiskasvatuksessa.

Henkilöstö on lain mukaan velvollinen salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä⁷¹. Hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisilla on velvollisuus selvittää kaikki lastensuojeluilmoitukset.

3.5 VÄKIVALTA, KIUZAAMISTA JA MUUTA HÄIRINTÄÄ EHKÄISEVÄT SUUNNITELMAT JA TOIMINTAOHJELMAT

Sekä varhaiskasvatuksen arvopohjassa (luku 2.4) että toimintakulttuurin kehittämisen suuntaviivoissa (luku 3.1) korostetaan turvallisuutta. Turvallinen varhaiskasvatus tarkoittaa myös, että jokaista toimintaan osallistuvaa lasta on suojeltava kaikenlaiselta väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.

Kaikissa kunnissa on laadittu **suunnitelmat ja toimintaohjelmat väkivallan, kiusaamisen ja muun häirinnän käsittelemistä varten**. Suunnitelmissa havainnollistetaan toisaalta, miten väkivaltaa, kiusaamista ja muuta häirintää **ehkäistään**, toisaalta miten kyseisiin tilanteisiin **puututaan** sekä miten toimenpiteiden toteuttamista **seurataan**. Kaikkien varhaiskasvatuksessa työskentelevien on tunnettava edellä mainittujen suunnitelmien ja toimintaohjelmien sisältö, jotta suunnitelman mukaiset toimenpiteet voidaan taata käytännössä.

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun-
terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

⁷¹ Lastensuojelulaki 25 § (88/2010)

4 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELUN JA TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. **Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta** täydentävät toisiaan.

Pedagogista toimintaa leimaa **eheytetty toimintatapa**. Toiminnan **viitekehystenä** toimivat seuraavat osiot, joista kukin kuvaillaan erikseen tässä seudullisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa:

- Seudullinen **arvoperusta** (luku 2.4)
- **Oppimiskäsitys** (luku 2.5)
- Arvoperustaan ja oppimiskäsitykseen pohjautuva **toimintakulttuuri** (luku 3.1)
- Monipuoliset **oppimisympäristöt** (luku 3.2)
- **Yhteistyö** (luvut 3.3 ja 3.4)
- **Pedagoginen dokumentointi** (luku 4.2)
- Monipuoliset **työtavat** (luku 4.3)

Tavoitteena on, että edellä mainituissa osioissa, mm. arvoperustassa ja toimintakulttuurissa, heijastuvat arvot ja suhtautumistavat näkyvät päivittäisessä toiminnassa varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä.

KUVIO 4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS
(Lähde: Opetushallitus)

Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelussa lähtökohtana ovat **lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet, laaja-alaisen osaamisen kuuden kohdan tavoitteet** (luku 2.7) sekä **oppimisen viiden alueen tavoitteet** (luku 4.5). Henkilöstö kartoittaa yhteistyössä huoltajien kanssa lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet **lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa**. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostaa näin ollen **käytännön työvälineen** henkilöstölle. Suunnittelun pääasiallinen työmenetelmä on **pohdinta**. Pohtimalla lapsen mielenkiinnon kohteita ja tarpeita muodostetaan pedagogiikan yksilölliset **tavoitteet**. Tavoitteet lähtökohtana toimintaan suunnitellaan tarkoituksenmukaisia aktiviteetteja. Myös lapsi osallistetaan aktiviteettien valinnassa.

Pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää jokaisen lapsen oppimista ja hyvinvointia sekä monipuolista osaamista. Kaikki varhaiskasvatuksen puitteissa toteutettava toiminta on **motivoitava pedagogisesti**. Se edellyttää pedagogista asiantuntijuutta ja henkilöstön yhteisymmärrystä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta kylvää myös siemeniä ja rakentaa perustaa tulevalle esiopetukselle siten, että lapsen oppimispolku muodostaa loogisen ja jatkuvan kokonaisuuden.

4.2 PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN KÄYTTÖ

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen **keskeinen työmenetelmä**. Pedagoginen dokumentointi muodostaa myös tärkeimmän menetelmän **varhaiskasvatustoiminnan toteuttamiselle, joka perustuu lapsen kiinnostuksen kohteisiin ja tarpeisiin**.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä osa pedagogista dokumentointiprosessia. Myös **muut asiakirjat, valokuvat, videot, piirustukset ja henkilöstön havainnot ja pohdinnat** muodostavat pedagogisen dokumentoinnin osia. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kehityksen ja lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta ja voi tällä tavoin toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Pedagogista dokumentointia tulee tarkastella näin ollen osana jatkuvaa prosessia, ei lopputuloksena. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi **työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi**.

Pedagoginen dokumentointi osallistuu **oppimisprosessin näkyväksi tekemiseen** sekä lapsille että heidän huoltajilleen. On tärkeää, että dokumentointi tehdään näkyväksi **oppimisympäristöissä** siten, että oppimisprosessia voidaan **havainnoida ja sitä voidaan pohtia päivittäin**. Lähtökohtana on, että dokumentointiaineistoon kirjataan lapsen **ennakkoymmärrys** ja **jälkiymmärrys**, jotta lapsi tehdään tietoiseksi edistysaskeleistaan ja oppimisestaan. Pidemmältä aikaväliltä koottu dokumentointi on tärkeä osa pedagogisen toiminnan **arviointia**, henkilöstön toiminnan itsearviointia sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3 MONIPUOLISTEN TYÖTAPOJEN KÄYTTÖ

Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemisen. Varhaiskasvatuksessa halutaan turvata **toiminnan inklusiivisuus** eli työtavat tulee sopeuttaa yksilöllisesti siten, että kaikki lapset voivat osallistua yhteisiin toimintoihin. Työtapojen valintaa ohjaavat **lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet**. **Lapset tehdään myös osallisiksi työtapojen valintaan** siten, että he saavat olla mukana suunnittelemassa ja valitsemassa miten eri aktiviteetit toteutetaan käytännössä. Esimerkkejä monipuolisista työtavoista ovat **lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu**. Myös **digitaalisia työkaluja, sovelluksia ja ympäristöjä** hyödynnetään toiminnassa.

Monipuoliset työtavat ovat sekä **oppimisen väline että opettelun kohde**. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työtapojen käytössä **hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista** sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja. Samalla on tärkeää, ettei henkilöstö ole liian mukavuudenhaluinen, vaan kaikkien on vapaasti uskallettava heittäytyä ja osoittaa uuden kokeilemisen tärkeys, uskaltaa epäonnistua ja uskaltaa yrittää uudelleen.

Monipuoliset työtavat edellyttävät **monipuolisia oppimisympäristöjä**. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Työtapoja on tärkeää vaihdella joka puolella, sekä sisä- että ulkotiloissa. **Pienryhmissä** työskentelyn kautta henkilöstö voi toimia lapsikeskeisesti ja tarjota lapsille tarkoituksenmukaista materiaalia ja työtapoja. Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia.

4.4 LEIKIN TUKEMINEN TOIMINNASSA

Varhaiskasvatuksen tehtävä on **tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin**. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. Leikki on **keskeinen toimintatapa** varhaiskasvatuksessa. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittäessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi **draamaa, improvisaatiota tai satuja**. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. **Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu** vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, **ohjata leikkiä sopivalla tavalla** ja huolehtia siitä, että **jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena** yhteisissä leikeissä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti seuraavilla tavoilla:

- Huolehtimalla tilasta, ajasta ja sopivista leikkivälineistä
- Ymmärtää, että leikki saa näkyä ja kuulua, sopeuttaa oppimisympäristöt leikin mukaan
- Ei turhaan jarruteta tai keskeytetä lasten leikkiä
- Ohjata leikkiä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä
- Huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti
- Olla läsnä leikissä, ehkäistä ristiriitatilanteiden syntymistä ja puuttua niihin

Henkilöstön tulee myös havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolensensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Henkilöstön tulee myös **keskustella leikin merkityksestä huoltajien kanssa** ja kertoa heille havainnoistaan lasten leikeistä. Tällä tavoin voidaan edistää leikin jatkumista kotona tai seuraavana päivänä varhaiskasvatuksessa. Seuraava kuvio voi toimia tukena huoltajien kanssa käydyissä keskusteluissa, sillä siinä kuvataan miten monta eri taitoa lapsi harjoittelee leikin kautta.

KUVIO 5 . LEIKIN MERKITYS OPPIMISELLE

4.5 VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISEN ALUEET

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja ehytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. **Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti.**

Oppimisen alueet on jaettu viiteen kokonaisuuteen. Oppimisen alueet voidaan yhdistää eri tavoin laaja-alaisen osaamisen (luku 2.7) tavoitteisiin ja esiopetuksessa lapsi jatkaa viiden oppimisen alueen parissa työskentelyä, tutustuttuaan niihin varhaiskasvatuksessa.

Kielten rikas maailma

Kielelliset taidot ja valmiudet, kielellinen identiteetti

Ilmaisun monet muodot

Musiikillinen, kuvallinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu

Minä ja meidän yhteisömme
Eettinen ajattelu, katsomuskasvatus, lähiyhteisön menneisyys ja tulevaisuus, media sekä sosiaaliset ja emotionaaliset taidot

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus, teknologiakasvatus

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuminen, ruokakasvatus, terveys, turvallisuus

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. **Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta.** Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

KIELTEN RIKAS MAAILMA

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Kielen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.7.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

KUVIO 7. LASTEN KIELEN KEHITYKSEN KESKEISET OSA-ALUEET VARHAISKASVATUKSESSA
(Lähde: Opetushallitus)

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

ILMAISUN MONET MUODOT

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehoallisen ilmaisun** kehittymistä sekä **tutustuttaa** heitä **eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön**. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla (luku 2.7).

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja toista kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille **musiikillisia kokemuksia** sekä **vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin**. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia musiikin perussykkeistä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on **kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön**. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia

käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi **draaman, tanssin ja leikin keinoin**. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden **monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään**. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa on hyödynnettävä monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on **edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä**. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on **kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia**.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Olemme seudulla päättäneet tuoda esiin **sosiaaliset ja emotionaaliset taidot** oppimisalueen ”Minä ja yhteisömme” erityisenä fokusalueena. Tavoitteena on kehittää lasten kykyä ymmärtää itseään ja tukea heidän vuorovaikutuskykyään muiden kanssa. Lapsi oppii erilaisista **tunneista** varhaiskasvatuksessa. Lapsi saa apua tunteidensa ilmaisemiseen ja säätelymiseen. Lapsen emotionaaliset taidot vahvistuvat, kun hän oppii löytämään, ymmärtämään ja sanoittamaan tunteitaan.

Lapset harjoittelevat sosiaalisia vuorovaikutustaitojaan päivittäin varhaiskasvatuksessa leikkiessään ja viettäessään aikaansa muiden lasten kanssa. Henkilöstön on vahvistettava **myönteistä, turvallista ja inklusiivista ryhmähenkeä** muun muassa vuorovaikutusharjoituksilla ja ohjatulla leikillä. Lasten kanssa pohditaan hyvän ystävän ominaisuuksia ja miten muita tulee kohdella, jotta kaikki voivat hyvin.

Myös lasten empaattista kykyä tulee tukea varhaiskasvatuksessa. **Empatiaan** sisältyy kyky asettua muiden tilanteeseen ja ymmärtää sitä sekä ymmärtää muiden tunteita. Lasten tulee oppia ymmärtämään empaattisten tekojen tunnusmerkit, miten lohdutetaan ystävää tai autetaan apua tarvitsevaa. Henkilöstön tulee tehdä empatiaa näkyväksi toimimalla itse hyvinä esikuvina lasten kanssa puhuttaessa, lapsen tunteita huomioitaessa ja erilaisten käyttäytymisten seurauksia.

TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa (luku 2.7).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on **tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille**. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota muotoihin, määrään ja muutoksiin päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten **geometrisen ajattelun** vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. **Aikakäsitetä** avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on **vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa**. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia **tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan**. Lapsia ohjataan myös **havainnoimaan ympäristön teknologiaa** ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoita esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

KASVAN, LIIKUN JA KEHITYN

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda **pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle** yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on **innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa**. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on **kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja**, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on **edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia**⁷². Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on **tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä**⁷³.

⁷² Varhaiskasvatuslaki 2 b §

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 6 §

4.6 LASTEN MIELENKIINNON KOHTEIDEN JA OSALLISUUDEN HUOMIOON OTTAMISEN TAPOJA PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTTAMISESSA

Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet muodostavat ensisijaiset lähtökohdat pedagogisen toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Lasten kiinnostukset ja tarpeet ohjaavat myös laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden muotoutumista ja oppimisalueiden toteuttamista toiminnassa. Lapsen mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden pohjalta muodostetaan pedagogisen toiminnan tavoitteet ja toiminnot toteutetaan näin ollen **tavoiteohjatun suunnittelun** pohjalta. Yksittäisten lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet eroavat toisistaan, joten pedagogisen toteuttamisen **ei tarvitse olla saman näköinen koko lapsiryhmän osalta**. Eri aktiviteettien toteuttamistapaa ohjaavat kullekin yksittäiselle lapsiryhmässä olevalle lapselle muodostetuista pedagogisista tavoitteista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostaa keskeisen työvälineen pedagogisen toiminnan suunnittelulle. Suunnitelmaan on dokumentoitu lapsen omia, henkilöstön ja huoltajien käsityksiä lapsen mielenkiinnon kohteista ja tarpeista sekä sovittu yksittäisen lapsen pedagogisen toiminnan tavoitteista. Lapsi on otettava osalliseksi varhaiskasvatussuunnitelmansa laatimiseen edellytyksensä mukaisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi henkilöstön tulee käyttää apunaan **muuta pedagogista dokumentointia** (ks. luku 4.2) lapsen kiinnostuksen kohteiden kartoittamiseksi ja suunnitella niiden pohjalta tarkoituksenmukaista pedagogista toimintaa. Henkilöstöltä **edellytetään herkkyyttä** lapsen mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden tunnistamiseksi ja tehtävä on koettava joukkuetyöksi, johon koko työtiimi osallistuu. **Keskustelemalla ja olemalla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa** sekä **havainnoimalla** lapsen leikkiä ja yhdessäoloa henkilöstö voi selvittää lasten erilaiset mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. **Pienryhmätyöskentelyllä** edellytykset lapsen mielenkiinnon kohteiden tunnistamiselle paranevat, sillä työskentelytapa mahdollistaa tiiviimmän yhteydenpidon lasten ja henkilöstön välillä.

Henkilöstö huolehtii myös **lapsen osallistamisesta pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen**. Varhaiskasvatuksen arkeen kuuluvat sekä lapsen spontaanit aktiviteetit että henkilöstön suunnittelemat aktiviteetit. Henkilöstön etukäteen suunnittelemisissa aktiviteeteissa kannattaa aina pohtia millä tavoin voidaan edistää lasten osallistumista toteuttamiseen. Lapsi **osallistetaan aiheiden, aineistojen ja menetelmien valintaan, ja hänelle annetaan vapaus toteuttaa tehtävät omalla luovalla tavallaan**. Lapselle ei tarvitse tarjota valmiita ratkaisuja, vaan oppiminen stimuloituu parhaalla tavalla lapsen saadessa inspiroitua, tutkia, kokeilla ja yrittää löytää ratkaisun. Henkilöstön tehtävänä on ohjata ja tukea lasta oppimisessa. Lasta kiinnostava, sopivan haastava toiminta inspiroi oppimaan lisää.

4.7 ERILAISTEN KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa **kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta**. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään ryhmää myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa **lapsen äidinkielenä** olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁷⁴. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä⁷⁵. Varhaiskasvatuksessa **voidaan käyttää myös muita kieliä**, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta.

Seutumme erityispiirteinä on, että suhteellisen suuri määrä lapsia puhuu äidinkielenään **sekä ruotsia että suomea**. Kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että **molempia kieliä tuetaan** ja lasta kannustetaan niiden käyttöön. Koska seutua leimaa voimakas kaksikielisyys, on tärkeää, että myös yksikielisiä lapsia kannustetaan **myönteiseen asenteeseen toista kotimaista kieltä kohtaan**.

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 8§ ja HE 40/2018, s. 88–89

⁷⁵ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä **kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä**. Suomen/ruotsin **kielen taidon kehittymistä** edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Lapsen suomen tai ruotsin taitojen kehitystä edistetään tavoitteellisesti lapsen tarpeista ja edellytyksistä lähtien kaikilla alueilla, jotka lapsen kielelliset osaamiset ja taidot kattavat. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvat- ja opetustilanteissa. On tärkeää, että henkilöstö käyttää käytännön kieltä ja arkipäivän ilmaisuja kommunikoidessaan lapsen kanssa. Myös kehonkieltä ja kuvia voidaan käyttää lapsen ymmärtämisen helpottamiseksi, mutta oppimisen kannalta on tärkeää, että suomen tai ruotsin kielen sanoja käytetään johdonmukaisesti kuvailtaessa välitettävää asiaa. **Lapsen suomen tai ruotsin kieleen tutustumista ja kielten oppettelua ei voida rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavalle tuelle** (luku 5).

Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus **tukee näin ollen lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä**. Lapsen itsetunnon ja kulttuurisen identiteetin vahvistamiseksi henkilöstön tulee **osoittaa kiinnostusta lapsen kulttuurista taustaa ja äidinkieltä kohtaan**. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. On myös tärkeää, että lapsi saa tukea oman äidinkielen ylläpitämiseen siten, että lapsi kehittää toimivan kaksi- ja monikielisyyden. Henkilöstön tulee keskustella huoltajien kanssa perheen kielivalinnasta ja kannustaa heitä ottamaan vastuu lapsen äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys. Varhaiskasvatuksessa aloittamisen helpottamiseksi ja perheen kokonaisvaltaisen kotoutumisen kannalta on myös hyvä tehdä yhteistyötä kunnan kotouttamisyksikön tai -koordinaattorin kanssa.

Saamelaislasten ja romanilasten varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettiä ja heidän omaa kulttuuriaan. Henkilöstön tulee **yhteistyössä huoltajien kanssa** edistää saamelaisten ja romanien kieli- ja kulttuuriperintöä. **Viittomakieltä käyttävien lasten** varhaiskasvatuksen tavoitteena on **yhteistyössä huoltajien kanssa** tukea ja vahvistaa lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä.

ERILAISTEN KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN VARHAISKASVATUS PIETARSAARESSA

Kielikylpy aloitettiin Pietarsaaressa syksyllä 1992. Kielikylpyryhmiä on sekä suomeksi että ruotsiksi. Tämä on ainutlaatuista Pietarsaarelle, sillä kielikylpyä järjestetään tavallisesti niin, että enemmistökieliset lapset kylpevät vähemmistön kielellä. Ruotsinkieliset lapset eivät kuitenkaan vaaranna äidinkieleltään, sillä ruotsinkielinen ympäristö on riittävän vahva. Lasten kielellisen identiteetin on oltava edelleen sama kuin perheen kielellinen identiteetti.

Pietarsaaressa sovelletaan varhaista täydellistä kielikylpyä, mikä on osoittautunut hyväksi kielikylpymalliksi. Lapset ovat tuolloin siinä iässä, että he omaksuvat helposti ja tehokkaasti uuden kielen. Lasten kielikylpy aloitetaan päiväkodissa lasten ollessa viisivuotiaita ja jatkuu koko peruskoulun ajan. Kielikylpyhenkilöstö puhuu johdonmukaisesti kielikylpykieltä, mutta ymmärtää myös lapsen äidinkieltä. Henkilöstö toimii tärkeänä kielimallina lapsille. Samalla on kuitenkin tärkeää, että lapset kuulevat kielikylpykieltä myös muissa tilanteissa esim. teatterissa, musiikissa ja päiväkodin ulkopuolisessa arjessa. Sanojen ja ilmaisujen merkitystä täydentää nonverbaalinen viestintä esim. kuvilla, ilmeillä ja eleillä.

Kielikylpyopetus on käytännöllistä ja toiminnallista. Kieli on väline, ei menetelmä ja toiminnan tavoitteena on toimiva kaksikielisyyys. Lasta kannustetaan käyttämään kielikylpykieltä, mutta hän saa käyttää omaa äidinkieltään niin kauan kuin se on tarpeen. Varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat samat kielikylvyssä kuin lapsen äidinkielellä toteutettavassa varhaiskasvatuksessa. Kielikylpylapset osallistetaan kielikylpykielen kulttuuriin, samalla kun he tutustuvat omaan kulttuuriinsa.

5 LAPSEN TUKI

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada **yleistä, tehostettua tai erityistä tukea** siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁷⁶. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat **lapsen vahvuudet** sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät **tarpeet**. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen **yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta** sekä **yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista**. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että varhaiskasvatustoiminta on inklusiivista eli että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Tämä koskee **kaikkia lapsia**, sekä tuen tarpeessa olevia että niitä, joilla ei ole tuen tarvetta. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen **tarvitsema tuki** ja **toimenpiteet kirjataan** päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan **lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan**.

5.1 TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET JA VASTUUT

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on **velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea** päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään **viivyttyä**. Koko henkilöstön tulee havainnoida lapsiryhmää ja toimia, jos koetaan, että lapsi tarvitsee tukea. Näin tukea voidaan antaa mahdollisimman nopeasti.

Huoli lapsesta → keskustelua tiimissä → tiimi keskustelee pedagog.ohjaajan tai erityisopettajan kanssa → keskustelua huoltajien kanssa/päätetään toimenpiteistä → tieto päiväkodin johtajalle

Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään **yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden** mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada **tukea omassa lapsiryhmässään** erilaisin joustavin järjestelyin.

Lapsen kannalta on tärkeää, että **tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon** varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Varhaiskasvatuslaissa määritellään useita lapsen tukea koskevia tehtävä- ja vastuutyyppisiä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen **käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista** ja **arvioinnista** päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä **seuraa** ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen **huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön** sekä **monialaiseen yhteistyöhön**. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös **työnjako** eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää⁷⁷. Tässä suunnitelmassa edellä mainittujen tehtävien käytännöt ja toimintatavat konkretisoituvat luvussa 5.3 (Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa).

Varhaiskasvatuslaissa määrätään myös lapsen oikeudesta **tukipalveluihin**. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada **varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja** sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä **tulkittamis- ja avustamispalveluja** ja apuvälineitä toteutuu⁷⁸.

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

⁷⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. **Tehostetun tuen ja erityisen tuen** sekä **tukipalveluiden** osalta hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta.⁷⁹ Jos kyseessä on **yksityisen palveluntuottajan** tuottama varhaiskasvatus, päätökseen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Hallintopäätöksen prosessissa sovelletaan hallintolakia.⁸⁰ Lisää hallintopäätökseen liittyvästä prosessista tämän suunnitelman luvussa 5.6.

Jos lapsi osallistuu **useamman kuin yhden** varhaiskasvatuksen **järjestäjän** tai tuottajan varhaiskasvatukseen ja lapsella on tuen tarve, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava varhaiskasvatuksen järjestäjien ja tuottajien yhteistyössä⁸¹. Kyseessä voi olla esim. vuoroasuminen.

Varhaiskasvatuslaissa sekä kansallisissa perusteissa on myös määräyksiä varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmien vastuualueista. Ammattiryhmien tehtävä- ja vastuualueet havainnollistetaan tämän suunnitelman luvussa 5.3.

Koko toimipaikan **henkilöstön** on **osallistuttava** koulutuksensa, tehtäväkuvauksensa ja vastuualueensa mukaan **tuen tarpeen arviointiin** ja **annettava tarvittavaa tukea** sekä **kehitettävä toimintakulttuuria** ja **toimintatapoja**.

Toimipaikan **johtaja** vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta **laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta** lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtamisella on myös suuri merkitys yksikön toimintakulttuurin kehittamisestä entistä inklusiivisemmaksi. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Lapsella on oikeus **varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen** hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen **tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa**. Erityisopettajan antama tuki voi olla **lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta**. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös **henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa**⁸². Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä **lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa**⁸³. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea. On myös tilanteita, joissa perhepäivähoito on lapsen tuen tarpeen kannalta hänelle tarkoituksenmukaisin hoitomuoto.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia⁸⁴, joiden tehtävänä on **tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan**. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä. **Varhaiskasvatusopettajalla on aina pedagoginen vastuu lapsesta, jolla on avustaja.**

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

⁸⁰ Hallintolaki (434/2003)

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

⁸² Varhaiskasvatuslaki 15 d §

⁸³ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

5.2 YHTEISTYÖ TUEN AIKANA

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä **lapsen ja huoltajan kanssa** siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea⁸⁵. Lapsen tuki edellyttää **toimivia paikallisia yhteistyörakenteita** ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

LAPSEN JA HUOLTAJAN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan **lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista** sekä lapselle annettavasta **tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista**. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. **Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan**⁸⁶.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. **Huoltajalle annetaan tietoa** lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta⁸⁷. **Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia**. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös **muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen** kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä⁸⁸.

MONIALAINEN YHTEISTYÖ

Monialaista yhteistyötä ohjaa **lapsen edun ensisijaisuus**. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia hyvinvointialueen palveluiden eli lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimenpalvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti **huoltajan suostumuksella**. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä⁸⁹.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös **erikoissairaanhoidon** piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

On tärkeää, että **lapsen saamien erilaiset tukimuodot muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden**. *Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa lapsen tukeen liittyvän monialaisen yhteistyön koordinoimisesta.* **Lapsen tuen tarve arvioidaan aina yksilöllisesti** ja tapauskohtaisesti ratkaistaan lasta koskevaan monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat asiantuntijat. **Tuen arvioinnin ja suunnittelun on perustuttava riittävän laajaan asiantuntemukseen**. Lapsen kanssa päivittäin työskentelevän henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä muiden asiantuntijoiden osaamisen tuella lapselle laaditaan tarkoituksenmukaisin tuki.

Monialaiseen, lasta koskevaan kokoukseen voi mahdollisuuksien mukaan osallistua terveydenhoitaja. Terveystenhoitajien ja erityisopettajien yhteinen tapaaminen kerran lukukaudessa. Erityisopettajat kutsuvat kokoukseen.

5.3 TUEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen.

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

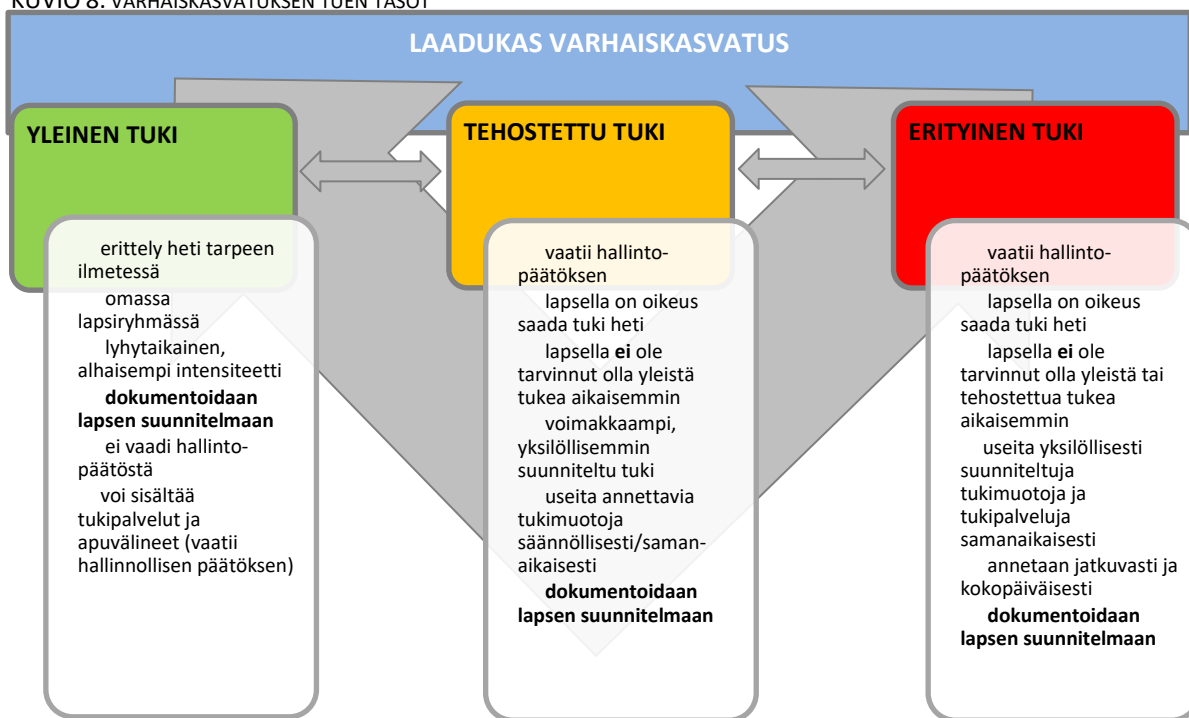
Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään **sopivin tuen taso**⁹⁰ ja **tuen muodot**⁹¹ **tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.** Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia.** Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus **tuen palveluihin ja apuvälineisiin** tuen tarpeen mukaan⁹². Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi:

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten **pyörätuoliliuskat ja kaiteet** tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat **lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.**

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat **yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.** Tuen tasojen välillä **siirrytään joustavasti** ja tuen taso **arvioidaan aina tapauskohtaisesti.** Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa⁹³.

KUVIO 8. VARHAISKASVATUKSEN TUEN TASOT

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

⁹² Varhaiskasvatuslaki 15 c §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

YLEINEN TUKI

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä **osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa**. Yleistä tukea **toteutetaan lapsen omassa ryhmässä**.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu **yksittäisistä tuen muodoista**, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on **lyhytkestoista** ja/tai **intensiteetiltään matalampaa** verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi **soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia** tai **osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea**.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea **annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä**. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. **Mahdollisista tukipalveluista, tehdään hallintopäätös⁹⁴**.

TEHOSTETTU TUKI

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna **tehostettuna tukena**, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on **intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää** kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen **yksilöllisten tarpeiden mukaisesti** ja se **aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä**. Lapsella ei ole tarvinnut olla yleistä tukea ennestään, vaan hänen tulee saada tehostettua tukea heti tuen tarpeen sitä edellyttäessä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista **useista tuen muodoista**. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona⁹⁵. Tehostetun tuen antamisesta tehdään **hallintopäätös⁹⁶**.

ERITYINEN TUKI

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea **yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena**, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai **muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen**. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa **tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla**.

Lapsella on **oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä**. Erityinen tuki muodostuu **useista tuen muodoista ja tukipalveluista**, ja on **jatkuvaa ja kokoaikaista**. Erityisen tuen antamisesta tehdään **hallintopäätös**.

Eri tukimuotojen työn- ja vastuunjako rakentuu seuraavan taulukon mukaisesti:

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

⁹⁵ HE 148/2021 vp, s. 32

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Kuka tekee mitä

Kuka tekee mitä	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Sivistys- ja hyvinvointijohtaja			Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta
Varhaiskasvatus-päällikkö	Hallintopäätös Päätökset: Tukipalvelut Kuljetus esim. terapiaan	Hallintopäätös Päätökset: Tukipalvelut Kuljetus esim. terapiaan	Hallintopäätös Päätökset: Tukipalvelut Kuljetus esim. terapiaan
Päiväkodinjohtaja	Vastaa: annettavan tuen laadukkuudesta tuen toteuttamisesta henkilöstön ajantasaisesta osaamista, joka vastaa lapsen tuen tarvetta siitä, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen	Vastaa: annettavan tuen laadukkuudesta tuen toteuttamisesta henkilöstön ajantasaisesta osaamista, joka vastaa lapsen tuen tarvetta siitä, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen	Vastaa: annettavan tuen laadukkuudesta tuen toteuttamisesta henkilöstön ajantasaisesta osaamista, joka vastaa lapsen tuen tarvetta siitä, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen
Huoltajat	Yhteistyö otetaan heti yhteyttä tiedotetaan	yhteistyö	yhteistyö
Varhaiskasvatus-opettaja	Päävastuussa Lapsen suunnitelman laatimisesta	Päävastuussa Lapsen suunnitelman laatimisesta	Päävastuussa Lapsen suunnitelman laatimisesta

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	Tarvittaessa Ohjaaminen	Yksittäin tai ryhmässä, joka toinen viikko Ohjaaminen Ohjaaminen lapsen suunnitelman laatimisessa	Yksittäin tai ryhmässä, viikoittain Ohjaaminen Osallistuu lapsen suunnitelman laatimiseen
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	Noudattaa ja toteuttaa tavoitteellisesti lasten suunnitelmia päivittäisessä toiminnassa. Käyttää sovittuja menetelmiä ja apuvälineitä lapsen tuen toteuttamisessa päivittäisessä toiminnassa	Noudattaa ja toteuttaa tavoitteellisesti lasten suunnitelmia päivittäisessä toiminnassa. Käyttää sovittuja menetelmiä ja apuvälineitä lapsen tuen toteuttamisessa päivittäisessä toiminnassa	Noudattaa ja toteuttaa tavoitteellisesti lasten suunnitelmia päivittäisessä toiminnassa. Käyttää sovittuja menetelmiä ja apuvälineitä lapsen tuen toteuttamisessa päivittäisessä toiminnassa
Varhaiskasvatuksen avustaja	Osallistuu lapsen/lasten suunnitelmien sisällön laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhteistyössä muun henkilöstön kanssa	Osallistuu lapsen/lasten suunnitelmien sisällön laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhteistyössä muun henkilöstön kanssa	Osallistuu lapsen/lasten suunnitelmien sisällön laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhteistyössä muun henkilöstön kanssa

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita **pidennettyä oppivelvollisuutta**⁹⁷. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Erityisen tuen piirissä olevista lapsista huolehtiva erityisopettaja keskustelee pidennetystä oppivelvollisuudesta huoltajien kanssa hyvissä ajoin ja tarvittaessa.

TUEN MUODOT

Tuen eri muotoja käytetään **kaikilla tuen tasoilla** lapsen tuen tarpeen mukaisesti⁹⁸. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. **Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti.** Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.**

Lapsen tuki järjestetään **osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa.** Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat **toistuvien toimintojen** sekä lapselle **selkeän ja ennakoitavan päivärytmin** luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia **pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien** käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan **suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.**

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, **erityispedagogisia menetelmiä** voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee **ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.**

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän **henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen** lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän **lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen** lapsen tuen tarpeen mukaan⁹⁹. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät **tulkittamis- ja avustamispalvelut**, apuvälineiden käyttäminen, **esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä** voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

⁹⁷ Oppivelvollisuuslaki (1214/20202) 2 § 3 momentti

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 mom.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla **vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen**. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen **pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen** liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa **arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa** osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito **ei ole riippuvainen** varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla **lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia**, ja niissä käytetään **paikallista ja tapauskohtaista harkintaa**. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti **järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää** ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

KUVIO 9. VARHAISKASVATUKSEN TUEN MUODOT

Pedagogiset tuen muodot	Rakenteelliset tuen muodot	Hoidollisen tuen muodot
päivärytmin luomisen ratkaisut oppimisympäristöjä koskevat ratkaisut erityispedagogiset menetelmät vuorovaikutus- ja kommunikointitavat (esim. kuvat, viittomat, apit) toimintatavat, joissa lapsen tuki toteutuu osana vertaisryhmää (esim. esteettömyys)	henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttäminen pien- tai erityisryhmä tai muu ryhmäkokoonpano varhaiskasvatuksen erityisopettajien konsultointi tai opetus.	toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen terveydenhoidollisten tarpeiden huomiointi, esim. apuvälineet ja avustus lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet.

5.4 LAPSEN TUEN ARVIOINTI

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁰⁰. **Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kaksi kertaa vuodessa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Arviointi tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa.** Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina **kunkin lapsen kohdalla**, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. **Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä** arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹⁰¹.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 a § ja d §

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi. *Varhaiskasvatuksen erityisopettaja* huolehtii monialaisen yhteistyön koordinoimisesta sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa

5.5 LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA TUEN AIKANA

Lapsen tarvitsema tuki eli **tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen** sekä niihin liittyvät **vastuut ja työnjako** kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁰². Sen **laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja** yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. **Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan** suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.4).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma **tarkistetaan tarpeen mukaan kaksi kertaa vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa**¹⁰³. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. **Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen** osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Erityisopettaja on tarvittaessa yhteydessä iltapäivähoitoon.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan **mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi**. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁰⁴.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallintopäätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁰⁵. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. **Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.**

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁰⁴ HE 148/2021 vp, s. 34

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁰⁶.

5.6 PÄÄTÖS TEHOSTETUSTA JA ERITYISESTÄ TUESTA SEKÄ TUKIPALVELUISTA

Lapselle annettavasta **tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista** on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä **viipymättä hallintopäätös**, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁰⁷. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on **kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa**¹⁰⁸. Myös **huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle**¹⁰⁹. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksen mukaisesti oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska **huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla**¹¹⁰. **Päätös on aina perusteltava**¹¹¹. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹¹².

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹¹³

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹¹⁴.

Varhaiskasvatustilanteen piiriin kuuluvassa **yksityisessä varhaiskasvatuksessa** olevan lapsen **hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta**¹¹⁵. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksen mukaisesti oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹¹⁶.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. **Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen** esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, **hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat**. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

¹⁰⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

¹⁰⁷ Varhaiskasvatustilanteesta 15 e §

¹⁰⁸ Hallintolaki 34 §

¹⁰⁹ HE 148/2021 vp, s. 35

¹¹⁰ Varhaiskasvatustilanteesta 62 §

¹¹¹ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatustilanteesta 15 a §

¹¹² HE 148/2021 vp, s. 36

¹¹³ HE 148/2021 vp, s. 34

¹¹⁴ Varhaiskasvatustilanteesta 15 c ja e §

¹¹⁵ Varhaiskasvatustilanteesta 15 e §

¹¹⁶ HE 148/2021 vp, s. 30

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). **Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.**

Erityisopettajat arvioivat ja tukevat tuen tarpeessa olevaa lasta myös yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

HALLINTOPÄÄTÖKSEEN LIITTYVÄT MENETTELYTAVAT PIETARSAARESSA

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹¹⁷. Aloite tehostettuun tai erityiseen tukeen ja/tai tukipalveluihin voi tulla varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Aloite varhaiskasvatuksen henkilöstöltä

Varhaiskasvatusopettajalla on vastuu **lapsen tuen tarpeen arvioinnista** ja sen **kirjaamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan**. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arvioimiseen. Erityisopettaja voi lisäksi kutsua asiantuntijoita tuen tarpeen arviointiin. Opettaja vastaa yhdessä erityisopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa suunnitellun **tuen muotojen** (pedagoginen, rakenteellinen ja hoidollinen tuki) **kirjaamisesta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan**. Toimintayksikön johtajalla on myös aktiivinen rooli prosessissa yksikössä annettavan tuen kokonaisvastuussa.

Lapsen tuki arvioidaan ja suunnitellaan aina yksilöllisesti ja lapselle sopivin tuen taso määritetään **tarvittavien tuen muotojen määrän ja jatkuvuuden perusteella** (säännöllinen, osa-aikainen tai kokoaikainen). Jos suunnitellut tuen muodot muodostavat laajuudeltaan tehostetun tai erityisen tuen, on asiasta tehtävä **hallintopäätös**. Hallintopäätös tehdään myös siinä tapauksessa, että todetaan lapsen tarvitsevan **tukipalveluja** (osa- tai kokoaikaista erityisopetusta, tulkittamis- ja avustajanpalveluita sekä apuvälineitä).

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan **miten ja milloin lasta on kuultu** sekä millä tavoin hänen näkökulmansa ja mielipiteensä on huomioitu tuen suunnittelussa. Huoltajaa voidaan kuulla lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevan keskustelun yhteydessä tai myöhemmin (kirjallisesti tai suullisesti). Opettaja **kirjaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan päivämäärän, jolloin huoltajaa on kuultu**. Kuulemisen yhteydessä huoltajalle on tiedotettava **asian sisällöstä** ja hänelle annetaan **mahdollisuus esittää oma mielipiteensä asiasta**¹¹⁸. Jos lapsella on kaksi huoltajaa, on molempia kuultava.

Tämän jälkeen kunnan tehtävään valitsema viranhaltija **tekee hallintopäätöksen viipymättä. Päätös on perusteltava** lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatun tiedon perusteella. **Päätös toimeenpannaan heti ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava siten, että se vastaa hallintopäätöstä** (jos päätös poikkeaa lapsen suunnitelmasta). **Päätös on voimassa toistaiseksi tai kunnes lapsi aloittaa esiopetuksessa.** Päätökseen liitetään valitusohje, sillä huoltaja voi hakea päätöksestä muutosta valittamalla Aluehallintovirastoon.

Jos tuen tarve muuttuu, hallintopäätöstä muutetaan tai se kumotaan¹¹⁹. **Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään siten, että kirjattu tuen tarve ja suunnitellut tuen muodot kuvaavat ajankohtaista tilannetta. Lasta ja huoltajaa on aina kuultava**, kun lapsen suunnitelmaa tarkistetaan tuen osalta. Hallintopäätösprosessi etenee sen jälkeen tuen tason mukaisesti, joka vastaa lapsen uutta tuen tasoa. Jos kyseessä on:

- erityinen tuki: hallintopäätöstä muutetaan
- tehostettu tuki: hallintopäätöstä muutetaan
- yleinen tuki: hallintopäätös kumotaan
- tuen tarpeen päättyminen: hallintopäätös kumotaan

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹¹⁸ Hallintolaki 34 §

¹¹⁹ HE 148/2021 vp, s. 36

Huoltajan tai asiantuntijan aloite

Huoltaja tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset voivat hakea lapselle tehostettua tukea, erityistä tukea tai tukipalveluja. **Hakemus tehdään kirjallisesti** (tarkoitusta varten laaditulla lomakkeella tai vapaasti muotoiltuna) ja **se osoitetaan kunnalle, jossa toimipaikka sijaitsee**. Hakemuksesta tulee ilmetä **minkälaista tukea** (mitä) haetaan sekä **perustelut** (miksi).

Kunnan viranhaltijan tulee selvittää asia viipymättä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa käytetään perustana hallintopäätöstä tehtäessä. **Päätös perustellaan ja ilmoitetaan huoltajalle.** Päätökseen liitetään valitusohje, sillä huoltaja voi hakea päätöksestä muutosta valittamalla Aluehallintovirastoon.

6 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Toimintaa on arvioitava jatkuvasti varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen tukemiseksi. Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on myös **kehittää varhaiskasvatustoimintaa**. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹²⁰. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa lasten kehittymisen ja oppimisen edistämiseksi.

6.1 TOIMINNAN ARVIOINNIN SUUNTAVIIVAT

Toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella tasolla sekä **järjestäjä-, yksikkö- että yksilötasolla**. **Kansallisten arviointien** tehtävänä on edistää varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Arviointituloksia voidaan myös käyttää kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja **arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista** eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. Arvioitaessa varhaiskasvatusta paikallisella tasolla voidaan käyttää kansallista varhaiskasvatuksen tietovarantoa (Varda)¹²¹ sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) laatimaa arviointiaineistoa ja laatuindikaattoreita¹²². **Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa**¹²³ siten, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla ja henkilöstöllä on ajankohtaista tietoa varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja sen laadusta. **Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus osallistua säännöllisesti varhaiskasvatuksen arviointiin**¹²⁴.

Tämän suunnitelman laatimisen yhteydessä on laadittu lomakkeet yksikkö- ja tiimitason arviointia varten. Varhaiskasvatuksen henkilöstö käy vuosittain **kehityskeskustelun** (ks. liite 5) yhdessä esimiehensä kanssa. Keskustelussa käydään läpi mm. työtavat, työyhteisö ja johtajuus. Kehityskeskustelun yhteydessä koko henkilöstö laatii myös omat henkilökohtaiset kehitystavoitteensa varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuen. Tavoitteita seurataan ja arvioidaan toimintavuoden lopussa.

Henkilöstö pohtii myös toimintaa täyttämällä vuosittain **itsearviointin** (ks. liite 6) sekä osallistumalla **tiimin arviointiin** (ks. liite 7). Arviointien kautta henkilöstön vahvuuksien ja hyvin toimivien alueiden näkyvyyttä parannetaan toiminnassa. Henkilöstö saa myös analysoida haasteita ja täsmentää erilaisia kehittämis ehdotuksia sekä määritellä aikataulun parannusehdotusten toteuttamista varten. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Lasten, huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden päivittäisessä yhteydenpidossa antamaa palautetta käsitellään välittömästi työtiimissä ja pohditaan, miten toimintaa voidaan kehittää edelleen palautteen perusteella. Lasten osallisuutta arviointi- ja kehittämistyöhön kuvaillaan lähemmin luvussa 6.2. Huoltajille annetaan myös mahdollisuus esittää näkemyksensä varhaiskasvatustoiminnasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä pidettävässä keskustelussa. Esille tulevat priorisoinnit on huomioitava lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa. Huoltajille annetaan myös säännöllisesti mahdollisuus täyttää kysely, joka käsittelee yhteistyön kokemista varhaiskasvatuksen kanssa sekä miten huoltajat kokevat toiminnan yleisesti. Kyselyn tuloksia käsitellään tiimissä ja toimintaa pyritään kehittämään huoltajien

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹²² Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) sekä julkaisu Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, nro 24:2018

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

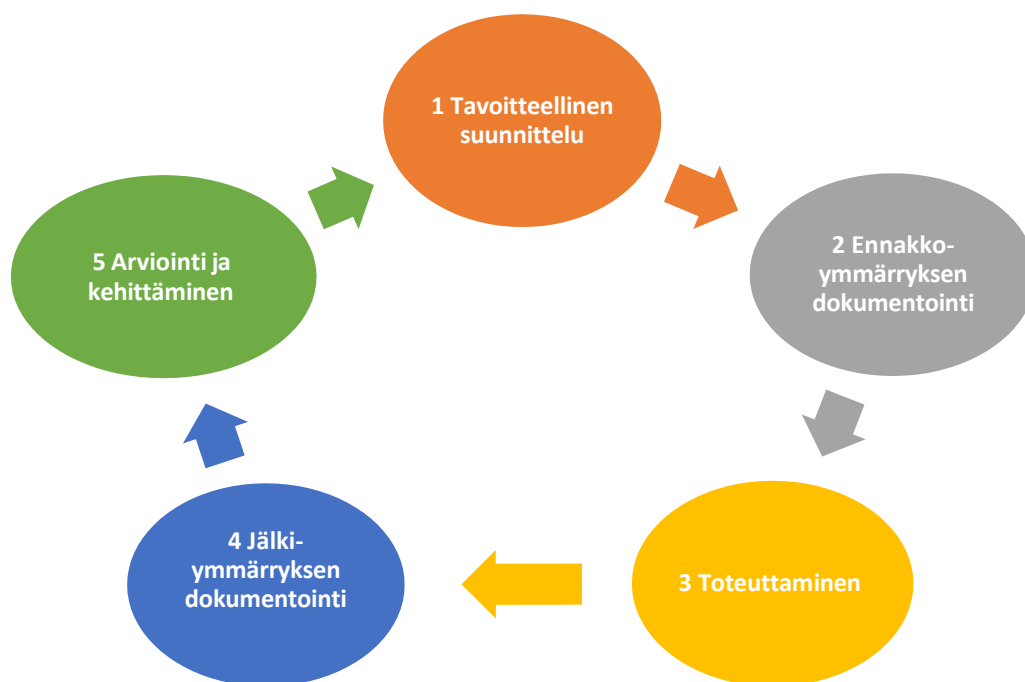
toivomusten mukaan. Järjestäjätasolla tehtävien arviointien keskeiset tulokset julkaistaan kunnan kotisivuilla. Tulokset toimitetaan myös luottamushenkilöille.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lapsen **varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia**. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

6.2 ARVIOINTI OSANA PEDAGOGISTA TOIMINTAA

Pedagogisen dokumentoinnin ja pohdiskelevan työtavan kautta henkilöstö voi **tehdä arvioinnin luonnolliseksi osaksi pedagogista toimintaa** ja samalla **edistää lapsen osallisuutta arviointi- ja kehittämistyössä**.

KUVIO 10 ARVIOINTI OSANA PEDAGOGISTA TOIMINTAA

Kun pedagogiselle toiminnalle on muotoiltu tavoite, **dokumentoidaan lapsen ennakkoymmärrys** aiheesta, jonka parissa aiotaan työskennellä. Tavoitteellisen toiminnan toteuduttua lasten **jälkiymmärrys dokumentoidaan**. Näin oppimisprosessi tulee näkyväksi verrattaessa ennakko- ja jälkiymmärrystä. Pedagogisen dokumentoinnin avulla henkilöstö ja lapsi voivat yhdessä **keskustella lapsen ymmärryksen syventymisestä ja siitä, mitä lapsi on oppinut** prosessin aikana. Näin ollen arvioinnista tulee integroitu osa pedagogista toimintaa.

Työn edelleen kehittämisen kannalta on tärkeää, että henkilöstö sekä erikseen, työtiimissä että yhdessä lasten kanssa analysoi oppimisprosessia ja pohtii, miten toimintaa voidaan jatkossa soveltaa lapsen kehittymisen ja oppimisen edellytysten edistämistä varten. Sen jälkeen alkaa uusien tavoitteiden suunnittelu aikaisemmin opittujen kokemusten pohjalta.

6.3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN KEHITTÄMINEN

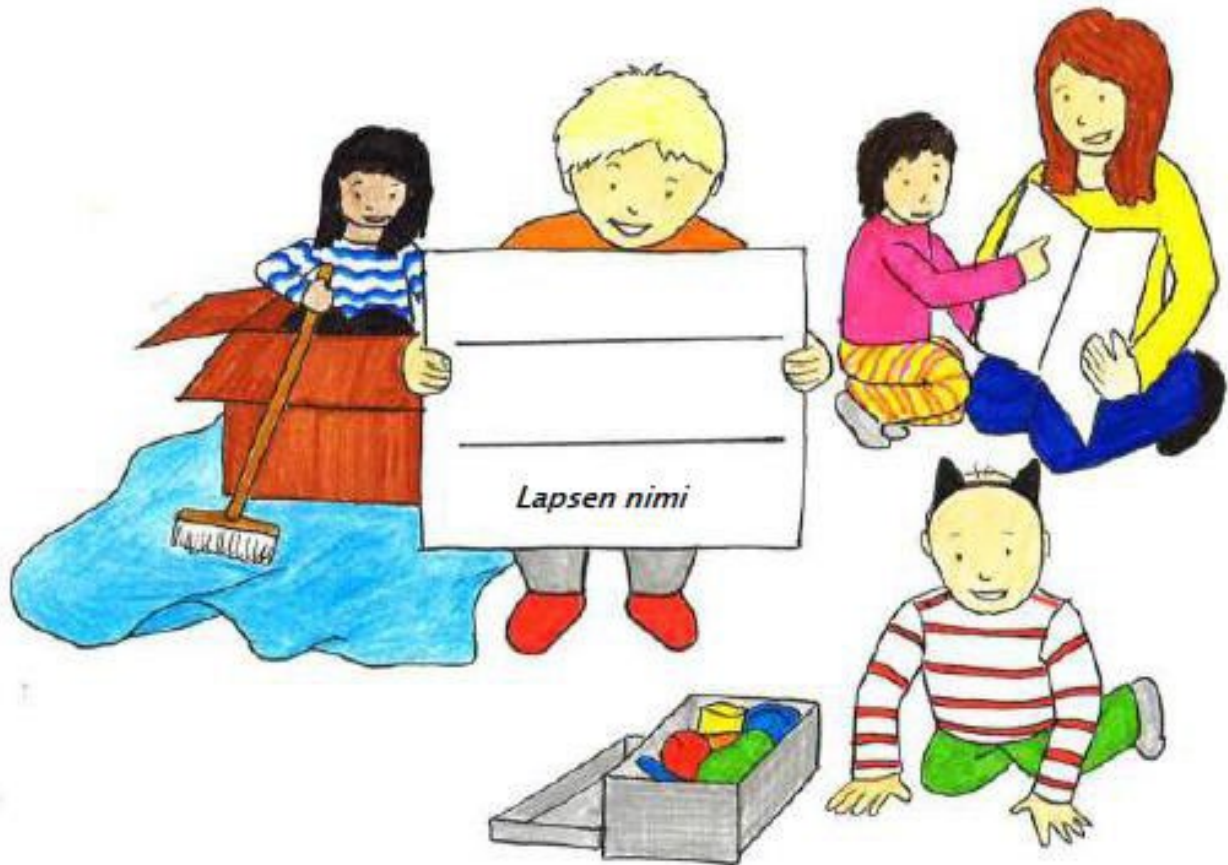
Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on **tukea ja ohjata varhaiskasvatustoiminnan järjestämistä sekä edistää seudulla järjestettävää laadukasta ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta**. Varhaiskasvatussuunnitelma toimii henkilöstön **käytännön työvälineenä** heidän arjessaan.

Lasten kehitystä ja oppimista edistävän laadukkaan varhaiskasvatuksen muodostamiseksi on huomioitava ja kehitettävä edelleen **toiminnan perusedellytyksiä**. Osaksi suunnitelmaa otetaan sen vuoksi yhteinen seudullinen **arvopohja ja lasten oppimisen näkemys** selkeytetään. Lisäksi tehdään suuntaviivat **toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen ja yhteistyön** kehittämiseksi varhaiskasvatuksessa. Kun henkilöstöllä on yhteinen näkemys varhaiskasvatuksen perustavanlaatuisista lähtökohdista, luodaan parhaat mahdolliset edellytykset sellaisen toiminnan muodostamiseksi, joka edistää lasten kasvamista ja hyvinvointia.

Suunnitelma osoittaa myös millä tavoin henkilöstö järjestää **tavoiteohjattua pedagogista toimintaa**, joka on lähtöisin **lapsen mielenkiinnon kohteista ja tarpeista**, tukee lapsen **laaja-alaisen osaamisen kehittymistä** ja huomioi varhaiskasvatuksen **oppimisen alueet**. **Pedagogisen dokumentoinnin, monipuolisten työtapojen** hyödyntämisen kautta ja erityisesti huomioimalla leikin merkitys pienille lapsille, luodaan perusta varhaiskasvatustoiminnalle, joka korostaa lapsen osallistumista ja huomioi erilaiset oppimistyyliä. Suunnitelmalla laaditaan myös suuntaviivat **kielellisten ja kulttuuristen seikkojen huomioimiselle** varhaiskasvatuksessa sekä **lapsen tuen järjestämiselle**.

Suunnitelmassa on lopuksi lähtökohdat **toiminnan arvioinnille ja kehittämiseksi**. Kansallisten perusteiden mukaan järjestäjän on myös tarkastettava varhaiskasvatussuunnitelmansa ja parannettava sen laatua ja tarkoituksenmukaisuutta. Aina varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisen jälkeen henkilöstöä tuetaan toiminnan toteuttamisessa ja kehittämisessä uusien suuntaviivojen mukaisesti. Arviointien yhteydessä tarkastellaan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista. Myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomaketta tarkistetaan jatkuvasti käyttäjäystävällisyyden ja toiminnan osalta. Seudun varhaiskasvatuksen johto vastaa siitä, että varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistetaan kerran toimintavuodessa ja että sitä päivitetään tunnistettaessa uusia kehittämistarpeita ja toimintaedellytysten huomattavia muutoksia. **Tavoitteena on näin ollen, että suunnitelma on elävä ohjausasiakirja, joka jatkuvasti täsmentää uusia kehittämissuuntia toiminnan eri alueilla.**

Lapsen

varhaiskasvatus- suunnitelma

**JAKOBSTAD
PIETARSAARI**

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Salassa pidettävä
Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 40 §:n 3 mom.

1. Perustiedot

Lapsen nimi	Syntymäaika
Varhaiskasvatuksen toimipaikka	
Huoltaja/huoltajat/muu laillinen edustaja	
Huoltajan/huoltajien/muun laillisen edustajan yhteystiedot	
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja	

2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

2.1 Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot
2.2 Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö/asiantuntijat
2.3 Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet otetaan huomioon
2.4 Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty

3. Monialainen yhteistyö

3.1 Organisaatiot, henkilöt ja yhteystiedot
3.2 Sovitut yhteistyötavat, vastuut ja palvelut

4. Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi

Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta sekä lapsen tukea.

4.1 Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen

4.2 Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle
4.3 Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia
4.5 Mahdolliset muut lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen liittyvät tarpeet sekä lapsen tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja tuen muodot (pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset)
4.6 Lapsen tuen toteuttamista koskeva hallintopäätös
Tukipalvelut (yleinen tuki) pvm/annettu pvm/kumottu
Tehostettu tuki pvm/annettu pvm/kumottu
Erityinen tuki pvm/annettu pvm/kumottu
Muita huomioita
4.7 Tarkennuksia toimintavuoden aikana lapsen tarpeiden mukaan
pvm/huomiot
pvm/huomiot
pvm/huomiot
pvm/huomiot

5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

5.1 Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen
5.2 Lapsen tuen arviointi
5.3 Muut havainnot lapselle aiemmin laaditusta varhaiskasvatussuunnitelmasta

6. Muut mahdolliset lapsen varhaiskasvatuksessa huomioitavat asiat

--

7. Laatimisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

--

8. Seuranta- ja arviointiajankohdat

Päivämäärä

**JAKOBSTAD
PIETARSAARI**

Hyvä huoltaja!

Tervetuloa keskustelemaan lapsenne varhaiskasvatussuunnitelmasta

Lapsen nimi

Keskustelun ajankohta:

Päiväys _____ Kellonaika _____

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan on kirjattava lapsen 15 b §:ssä tarkoitetun tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden arviointi. (2018/540 23 §))

Hyvän kasvatuksen, opetuksen ja hoidon perustan muodostaa yhteistyö varhaiskasvatusyksikön ja kodin välillä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevassa keskustelussa pohdimme, miten pedagoginen toiminta voidaan järjestää tavoitteellisella tavalla juuri teidän lapsen osalta.

Toivomme, että pohditte etukäteen seuraavia asioita, joista keskustelemme:

- Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet
- Näkökohtanne ja toiveenne pedagogisen toiminnan tavoitteista ja menetelmistä, joilla tavoitteet saavutetaan
- Lapsen mahdollisesti tarvitsema kehityksen ja oppimisen tuki
- Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat
- Mahdolliset toiveet, joita teillä on huoltajana perheen kielellistä, kulttuurista tai uskonnollista taustaa ajatellen

Tietoa huoltajilta varhaiskasvatustyksikköön

Toivomme, että kerrotte lapsestanne täyttämällä tämän lomakkeen ennen kuin lapsenne aloittaa varhaiskasvatuksessa. Tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on vaitiolovelvollisuus lasta ja tämän perhettä koskevista asioista. Tavoitteenamme on tarjota mahdollisimman hyvä alkuvaihe varhaiskasvatukseen.

Tällä lomakkeella antamanne tieto on myös hyödyllistä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa. Toivomme, että toimitatte lomakkeen meille täytettynä jo ensimmäisellä käynnilläne varhaiskasvatustyksikössä, tai mahdollisimman pian lapsenne aloitettua varhaiskasvatuksessa. Pyydämme teitä myös varaamaan riittävästi aikaa lapsen perehdyttämiseen hänen aloittaessaan varhaiskasvatuksessa.

Lapsen nimi:Syntymäaika:.....

Mahdollinen lempinimi: Äidinkieli:

Osoite:.....

Äiti/huoltaja:.....

Puhelin: S-posti.....

Isä/huoltaja:.....

Puhelin: S-posti.....

Lapsen asuinpaikka: (kenen luona asuu?).....

Muut perheenjäsenet:.....

.....

Muut lapselle tärkeät henkilöt:

.....

Saako lasta valokuvata varhaiskasvatustyksessä? (käytetään lasten kansion dokumentoinnissa ja yksikössä)

Kyllä ☐ Ei ☐

Saako lapsi olla kuvissa, joita käytetään kunnan nettisivuilla tai käytetään mediassa?

Kyllä ☐ Ei ☐

Saako lapsi osallistua yleisillä kulkuneuvoilla tai taksilla tehtäviin retkiin?

Kyllä ☐ Ei ☐

Lapsen mahdolliset aikaisemmat hoitopaikat:

.....

Tietoja lapsen terveydestä (sairaudet, allergiat, lääkkeet, terapiat): (liitä todistus ruoka-aineallergioista).

.....

.....

Seuraavat henkilöt saavat tuoda lapsen varhaiskasvatustyksikköön ja hakea hänet sieltä: (henkilön on oltava täysi-ikäinen)

Nimi: Puh. nro:

Nimi: Puh. nro:

Nimi: Puh. nro:

Nimi: Puh. nro:

Jos lapsi sairastuu varhaiskasvatustyksessä, asiasta ilmoitetaan välittömästi huoltajille kotiin hakemista varten. Kehen ollaan ensisijaisesti yhteydessä?

.....

Varhaiskasvatustoiminnassa aloittaminen

Minkälaisia ajatuksia perheessänne on lapsen varhaiskasvatustyksessä aloittamisesta?

.....

.....

.....

.....

.....

Miten toivotte henkilöstön ottavan lapsenne vastaan tuodessanne ja hakiessanne lasta?

.....

.....

Lapsen nykyinen päivärytmi ja tietoja perushoidosta

Miltä lapsen nykyinen päivärytmi näyttää? (Ruokailu- ja nukkumisajat, muita asioita, joita henkilöstön tulee huomioida, esim. vuorotyön vaikutus?)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Miten lapsi toimii ruokailutilanteissa? (Syökö hän itse? Ruokailutottumukset, lempiruoka, mahdolliset erityisruokavaliot ym.)

.....

.....

.....

Tietoja päivälevosta: (Lapsen nukkumistottumukset, unentarve, unirievun ja tutin käyttäminen ym.)

.....

.....

.....

Riisuutuminen ja pukeminen: (Tarvitseeko lapsi apua pukemisessa ja riisuutumisessa?)

.....

.....

.....

WC-käynnit: (WC-tottumukset kotona, vaipat, käsienpesu ym.)

.....

.....

.....

Ulkoilu: (Minkälaiset tottumukset teillä on kotona ulkoilun ja liikunnan suhteen?)

.....

.....

.....

Lapsen ominaisuudet ja persoonallisuuden piirteet

Valitkaa joitakin ominaisuuksia, jotka kuvaavat lastanne parhaiten. Jos jokin ominaisuus puuttuu, kirjoittakaa se tyhjiin ympyröihin.

iloinen

ujo

itsenäinen

herkkä

rauhallinen

räjähtävä

utelias

lyhytjänteinen itsepäinen

rohkea

vilkas

voimakastahtoinen

sinnikäs

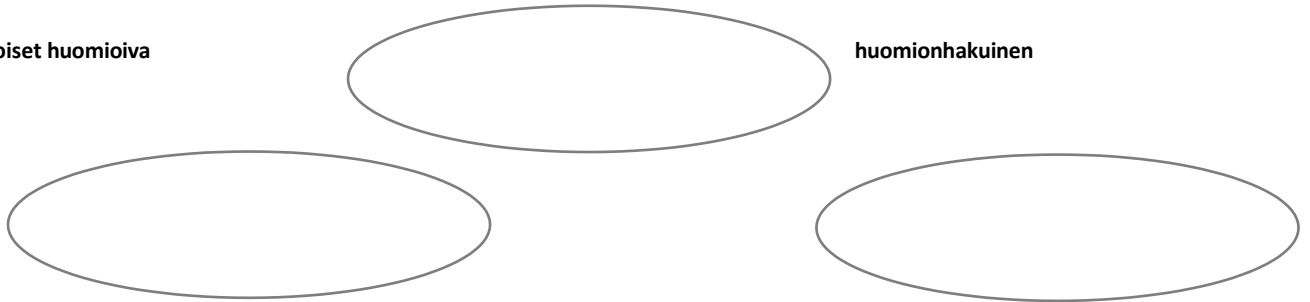
sosiaalinen

kärsimätön

vetäytyvä

toiset huomioiva

huomionhakuinen

Mistä lapsenne on kiinnostunut / mitä lapsenne tekee mielellään?

.....

.....

Pelkääkö lapsenne jotakin / säikähtääkö hän jotakin?

.....

.....

Kertokaa lapsenne sosiaalisista valmiuksista juuri nyt: (Onko lapsi tottunut olemaan muiden lasten kanssa?)

.....

.....

.....

Missä asiassa lapsenne tarvitsee tukea ja kannustusta?

.....

.....

.....

Tulisiko meidän huomioida uskontoon tai elämäkatsomukseen liittyviä asioita toiminnassamme?

.....

.....

.....

Haluatteko kertoa jotakin muuta lapsestanne?

.....

.....

.....

.....

Päiväys: / 20.....

Seuraavat henkilöt ovat antaneet tiedot: (allekirjoitukset)

.....

.....

Silta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Nimi: _____ Syntymäaika: _____

Nykyinen hoitopaikka: _____

Mitä kieliä kotona puhutaan? _____

Lapsen valmiudet:

Kieli ja vuorovaikutus

	Kyllä	Ei	Opettelee/ kommentteja
Vastaa kysymyksiin asiallisesti			
Pystyy kuvailemaan asioita ja tapahtumia			
Osaa pyytää apua			
Ymmärtää ja osaa noudattaa ohjeita			
On kiinnostunut kirjaimista ja numeroista			
Puhuu ymmärrettävästi/ selkeästi			

Lisätietoja(esim. terapiat): _____

Päivittäistoiminnot

	Kyllä	Ei	Opettelee/kommentteja
Käy omatoimisesti vessassa			
Pukee/ riisuu sujuvasti			
Syö monipuolisesti			

Lisätietoja: _____

—

Motoriikka

	Kyllä	Ei	Opettelee/kommentteja
Osaa kävellä viivaa pitkin			
Osaa heittää ja ottaa pallon kiinni			
Osallistuu mielellään liikuntaleikkeihin			
Kätisyys vakiintunut			Oikea/ vasen
Kynäote			
Saksien käyttö			
Osaa kirjoittaa oman nimensä			

Lisätietoja: _____

Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot

	Kyllä	Ei	Opettelee/kommentteja
Ilmaisee myötätuntoa			
Osaa ja haluaa leikkiä toisten lasten kanssa			
Siirtyy sujuvasti tilanteesta toiseen			
Osaa ilmaista omia tunteitaan			
Noudattaa sääntöjä			
Ymmärtää oikean ja väärän			
Kestää häviöitä esim. peleissä			
Tuntee olonsa turvalliseksi			
Osaa odottaa vuoroaan			
Osaa kuunnella ja keskittyä			
Osaa keskustella vastavuoroisesti			

Lisätietoja: _____

Muita keskustelussa esille tulleita asioita: _____

Hyväksymme että oleelliset tiedot siirretään tulevaan esiopetukseen

Päiväys: / 20

Huoltajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

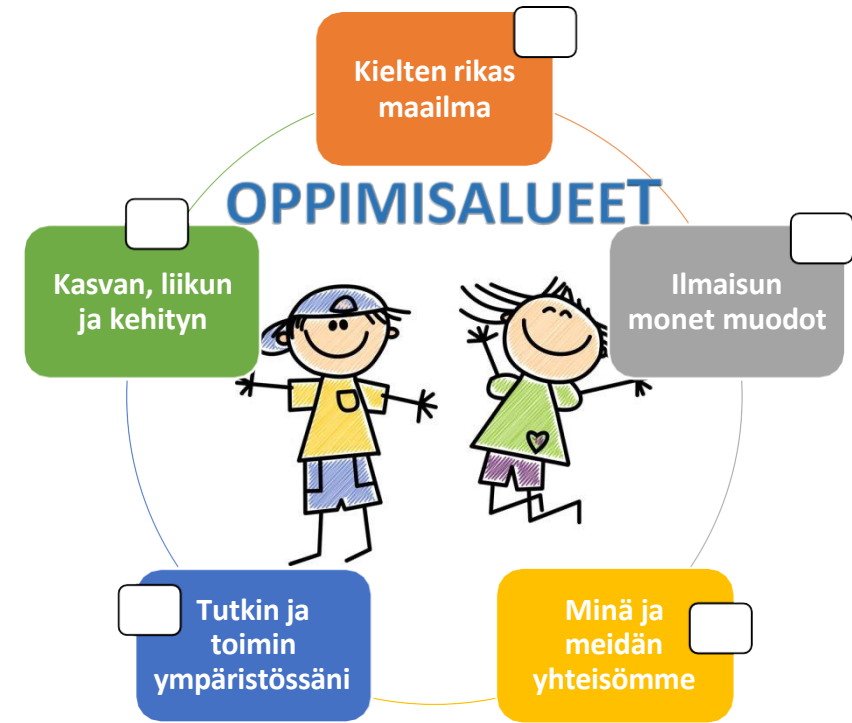
Varhaiskasvatuksen opettajan allekirjoitus

YHTEINEN PEDAGOGINEN SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSEN HANKKEISSA

LASTEN KIINNOSTUKSEN KOHTEET JA TARPEET

MITÄ?
MITEN?
MIKSI?

OPPIMISALUEET

TAVOITE

Ennakoymmärrys

Tavoitteeseen
motivoiminen

Toteuttaminen

Jälkiymmärrys

Oppimisen näkyväksi
tekeminen

TOTEUTTAMINEN

Toteuttamista kuvailtaessa on käytävä ilmi, miten lasten ehdotukset on huomioitu ja miten niitä on työöstetty hankkeen aikana

KIELTEN RIKAS MAAILMA

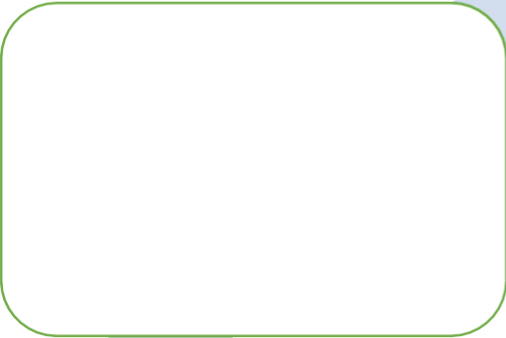
ILMAISUN MONET MUODOT

MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME

TAVOITE

KASVAN, LIKUN JA KEHITYN

TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI

PROJEKTIN ARVIOINTI

**SAAVUTETTIINKO
TAVOITE?
KUVAILE!**

**OLISIMMEKO
VOINEET TEHDÄ
JOTAKIN TOISIN?**

**MITÄ SOVELLAMME
JATKOSSA JA MITÄ
VOIMME KEHITTÄÄ
EDELLEEN?**

Kehityskeskustelulomake

Lomake täytetään ennen keskustelua. Tarvittaessa lomaketta voidaan täydentää keskustelun aikana.

A. MINUN TYÖTEHTÄVÄNI

Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus

Miten arvioisit varhaiskasvatuksen suunnitelman toteutumista omassa työssäsi? Rastita se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi. Jos haluat, voit jokaisen vastauksen jälkeen antaa omia kommentteja.

1. Lasten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet ovat toiminnan tärkeimmät lähtökohdat.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

2. Tiedän ja tunnen laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja oppimiskokonaisuuksien sisällöt ja koen, että sisällytän niitä toimintaan.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

3. Pedagogista dokumentointia käytetään toiminnassa.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

4. Monipuolisia työtapoja käytetään toiminnassa.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

5. Leikkiä priorisoidaan ja sitä tuetaan toiminnassa.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

6. Lasten tuen tarpeet huomioidaan toiminnassamme.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

Mitkä työtehtävät koet olevan sinun vahvuusalueitasi? Saatko hyödyntää kaikkia taitojasi/ vahvuuksiasi työssäsi?

Mitä osaamisalueilla koet kehittymisen tarvetta?

B. TYÖYMPÄRISTÖNI

Toimintakulttuuri työpaikallani

Kuinka hyvin koet varhaiskasvatussuunnitelman toteutuvan/ toteutettavan työpaikallasi? Rastita vaihtoehto, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi? Voit myös kirjoittaa omia kommentteja, jos haluat.

1. Meillä on kannustava ja rakentava työyhteisö, jossa pystymme selvittämään mahdolliset ongelmatilanteet.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

2. Meidän tiimissä on toimiva työnjako.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

3. Pidämme huolen siitä, että jokainen lapsi saa säännöllisesti kannustavaa palautetta.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

4. Varhaiskasvatuksen arvot näkyvät myös päivittäisessä työssä meidän yksikössä.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

5. Huomioimme eri kulttuurit lapsiryhmässä ja kohtelemme kaikkia samanarvoisesti erilaisuuksista huolimatta.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

6. Pyrimme puhumaan kieliopillisesti oikein ja kiinnittämään huomiota omaan kielen käyttöömme, kun kommunikoimme lasten kanssa.

☐ Lähes aina ☐ Aika usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

7. Käytämme oppimisympäristöjä monipuolisesti (sisällä ja ulkona).

☐ Lähes aina ☐ Aika Usein ☐ Joskus ☐ Harvoin

Omia kommentteja: _____

Millaiseksi koet työtilanteesi? (työntehtävien kuormittavuus, tunnelma, viihtyvyys)?

C. JOHTAJUUS

Antaako johtaja tarpeeksi:

(rastita kyllä tai ei ja voit kommentoida vastaustasi)

- **Tukea?** ☐Kyllä ☐Joskus ☐Ei _____
- **Vastuuta?** ☐Kyllä ☐Joskus ☐Ei _____
- **Palautetta?** ☐Kyllä ☐Joskus ☐Ei _____
- **Tietoa?** ☐Kyllä ☐Joskus ☐Ei _____

D. HENKILÖKOHTAISET KEHITTÄMISTAVOITTEET TULEVALLE VUODELLE

Mihin varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueisiin koet, että sinun pitäisi erityisesti keskittyä tulevana vuonna? Kirjoita kolme henkilökohtaista työtehtäviin liittyvää tavoitetta tulevalle vuodelle.

Kehittämistavoitteita voivat olla esim. että aion osallistua hyvän ilmapiirin luomiseen työyhteisössä, monipuolistaa toimintaa ulkoilun aikana, lisätä lasten osallisuutta, parantaa yhteistyötä, kehittää työssäni kulttuurista moninaisuutta, käyttää monipuolisempia työtapoja, lisätä tavoitekeskeisyyttä pedagogisessa suunnittelussa ja reflektoida työtappaa jne.

Mitä tavoitteita painotat tänä vuonna? (varhaiskasvatussuunnitelmasta)

Mitä sinun pitää tehdä saavuttaaksesi tavoitteet?

Mitä tukea tarvitset saavuttaksesi tavoitteet? (koulutusta, tukea esimieheltä jne.)

Kehityskeskustelun ajankohta: ____/____.20____

Allekirjoitus

Esimiehen allekirjoitus

Arviointi henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamisesta

Kehityskeskustelun aikana asetetut tavoitteet arvioidaan seurantakeskustelussa yhdessä esimiehen kanssa.

Miten ja miksi tavoitteet on saavutettu/ ei ole saavutettu?

Mitä olet oppinut tänä vuonna?

Seurantakeskustelun ajankohta: ____/____.20____

Allekirjoitus

Esimiehen allekirjoitus

HENKILÖSTÖN ITSEARVIOINTI

Nimi: _____

Päivämäärä: _____

Vastaa alla oleviin kysymyksiin ja toimita lomake esihenkilöllesi.

Miten toimintavuosi on sujunut tähän saakka? Mikä on toiminut hyvin ja mikä huonommin?
Olisiko tehtävä joitakin toimenpiteitä?

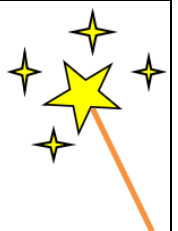
Pohdi omaa osallistumistasi suunnitteluun, toteuttamiseen, pedagogiseen dokumentointiin ja ryhmässä kehittymiseen. Miten olette toimineet? Onko sinulla muutosehdotuksia?

Arviointi taitoportaiden avulla (ks. erillinen lomake).

Miten yhteistyö toimii mielestäsi ryhmässä? Kuvaile omaa rooliasi. Miten pedagoginen työ toteutuu?

Kaksi tähteä ja toivomus

Mainitse kaksi (2) asiaa, joiden koet olevan myönteisiä vuoden aikana ja yksi (1) tulevaisuuden toivomus.

TIIMIARVIOINTI

Yksikkö/ryhmä: _____

Päiväys(syksy): _____

Päiväys (kevät): _____

Tiimi täyttää yhdessä lomakkeen kahdessa vaiheessa. Violetit kentät täytetään syksyllä ja vihreät kentät keväällä.

A. LAPSIRYHMÄ

Mitä kysymyksiä lapsiryhmä herättää tiimissä? Kuvailkaa lapsiryhmää. Lähtökohtana ovat lasten suunnitelmat, lapsiryhmän havainnointi sekä keskustelut lasten ja heidän huoltajiensa kanssa.

Mihin varhaiskasvatussuunnitelman **osaamiseen ja oppimisen** alueisiin meidän tulisi erityisesti panostaa tänä vuonna? Lähtökohtina edellä määrittelemänne lapsiryhmän vahvuudet ja haasteet. Lapsiryhmän **yhteiset tavoitteet**.

Miten lasten kiinnostuksen kohteet **huomioidaan** ja millä tavoin voimme **osallistaa** lapset toimintaan? **Pedagogiset** ratkaisut, jotka tukevat lapsiryhmäämme.

Lapsen yksilöllisen suunnitelman kooste				
	Lapsen nimi	Pedagogiset tavoitteet	Tuen tarve	Lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				

ARVIOINTI. Miten hyvin olemme onnistuneet luomaan tavoiteohjattua, pedagogista toimintaa, jonka lähtökohtana on lapsiryhmä? Mitä oppeja sovellamme jatkossa?

B. HENKILÖSTÖ

Mitkä ovat **tiimimme vahvuudet ja haasteet**?

Millä tavoin **inkluisio** ilmenee työtavoissamme?

Pohtikaa **tiimin pedagogista rakennetta** (viikkosuunnittelu, toteutuminen, arviointi ja kehitys).

Miten voimme **kehittää ja parantaa** työtämme vuoden aikana? Mitä **konkreettisia tavoitteita** meillä tulee olla jatkoa varten? Miten saavutamme tavoitteet?

ARVIOINTI. Miten hyvin olemme onnistuneet saavuttamaan henkilöstön tavoitteet? Mitä oppeja sovellamme jatkossa?

C. HUOLTAJAT

Mitkä ovat **tärkeimmät**, huoltajien ilmaisemat **toimintaa ja arvoja** koskevat **näkemykset**? Lähtökohtana huoltajien kanssa käydyt keskustelut.

Miten **yhteistyö** huoltajien kanssa toimii?

Miten huoltajien **osallisuus ja vaikuttaminen** toteutetaan? Miten huoltajien **arviointi** toteutetaan?

ARVIOINTI. Miten hyvin yhteistyö huoltajien kanssa on sujunut vuoden aikana? Mitä oppeja sovellamme jatkossa?

D. OPPIMISYMPÄRISTÖT JA -PROSESSIT

Miten **oppimisympäristöt** toimivat **sisällä ja ulkona**? Onko meidän muutettava ja kehitettävä jotakin parempien oppimisympäristöjen muodostamiseksi?

Miten teemme **oppimisprosessin** näkyväksi **pedagogisen dokumentoinnin** kautta (ennakkoymmärrys, toteuttaminen, jälkiymmärrys)? Miten voimme kehittää tätä?

ARVIOINTI. Miten oppimisympäristöt ja -prosessit ovat kehittyneet vuoden aikana? Mitä oppeja sovellamme jatkossa?